

NA VČERAŠNJI VLADNI SEJI

Sprejet zakonski ukrep o rednem poteku redovanj in izpitov na šolah

Podtajnik za zunanje zadeve Salizzoni je v poslanski zbornici zanikal verodostojnost dokumenta «Kastl» glede NATO in ga označil za «grobo potvorbo» - Lombardi in drugi poslanci levice nezadovoljni z odgovorom

RIM, 26. — Na današnji vladni seji je minister za šolstvo Misasi poročal o vprašanju šolstva, ki ga je predložil poslanec P. Lombardi. Vlada je sprejela na znanje sklepe sindikalnih organizacij šolnikov in ugotovila, da se je prenehalo izredno stanje na šolskem področju in da je treba zato sprejeti nove ukrepe. Zato je vlada sprejela zakonski sklop, s katerim preklicuje prejšnje izredne mere glede redovanj in izpitov in ponovno uvaja tradicionalni način redovanja in izpitov. Današnji zakonski ukrep ponovno uvaja drugo pismo naloge za maturitetne izpite.

Samo za zaključne izpite srednje šole (mala matura) ostane v veljavi predpis glede edine pisne naloge v italijanski in slovenski jezik. Hkrati je bila ponovno uvedena pisna naloga iz latinščine (kot nado mestilo za ustne naloge iz latinščine) za dijake, ki se nameravajo vpisati v četrti razred gimnazije.

Ob zaključku redovanj se bodo začeli zaključni izpiti na srednji šoli, ki se bodo zaključili do 5. julija. Maturitetni izpiti za višje srednje šole se bodo začeli 7. julija in se bodo nadaljevali po programu, ki ga bo določilo ministrstvo za šolstvo.

Vlada je na svoji seji potrdila obveznosti, ki jih je svoj čas prevzela, kot jo izhaja iz sklepov ki jih je že sporočila sindikatom šolnikov. Po vladni seji je minister za šolstvo Misasi izjavil časniki, da je bil z današnjimi vladnimi ukrepi dejansko vzpostavljen tradicionalni način redovanja in izpitov na vseh šolah. Minister je poudaril, da so bili ukrepi, ki jih je vlada sprejela pred dnevi, izrednega značaja, ker jih je narekovala nujna, da se zagotovi zaključek šolskega leta. Nato je izrazil zadovoljstvo za normalizacijo stanja na italijanskih šolah in dejal, da je treba številna in resna vprašanja italijanskega šolstva reševati v mirnem ozračju, v katerem bo možno začeti potrebne razprave za odpravo zametov in odobritve pravičnih reform. Tudi minister Misasi je poudaril, da bo vlada spoštovala svoje prevzete obveznosti.

Na današnji seji poslanske zbornice je podtajnik za zunanje zadeve Salizzoni odgovoril na številna vprašanja, ki so bila postavljena v poslanski komisiji za zunanje zadeve in za obrambo ter v zbornici problema, ki ga je prvi načel socialistični poslanec Lombardi v zvezi z vmešavanjem NATO v italijanske notranje zadeve. Lombardi je prejšnji teden opozoril na tako imenovani dokument «Kastl», ki naj bi predvideval premeštevati iz Zahodne Nemčije v Italijo posebne divizije NATO pred volitvami in še nekatere druge vojaške ukrepe v Italiji. Salizzoni je poudaril, da nikoli ni nikjer ni NATO razpravljala o notranjem položaju v Italiji, še manj pa v obliki, ki ga nakazuje dokument «Kastl». Pomladansko zasedanje NATO v Rimu je bilo določeno izključno proučiti splošne politike atlantske zveze. Poleg tega pa je Salizzoni izjavil, da ni prišlo do nobenega sestanka komisij ali skupin. Skupina «Kastl», je poudaril Salizzoni, o kateri govori dokument, ni nikoli obstajala, niti ne bi mogla obstajati, ker se delovanje atlantske zveze ne nanaša na notranji položaj njenih članic. «Zato so torej domnevna priporočila neobstoječe delovne skupine neresnične in tiskovno sporočilo, ki je bilo objavljeno, je ponarejeno».

Potem ko je Salizzoni poudaril, da je tudi tiskovni urad NATO odločno zanikal vsebino domnevnega dokumenta, je poudaril, da je tudi glavni tajnik NATO označil dokument kot «grobo potvorbo» in je nato razumljivo, je dejal Salizzoni, da gre pri tem za zelo slabo ponareditev dokumenta. Salizzoni je sporočil, da je v teku preiskava za ugotovitev, kako je bilo mogoče ponarediti omenjeni dokument, ki predstavlja «neodgovorno in provokatorsko dejanje».

Ob zaključku je Salizzoni poudaril, da Italija, ki je vstopila v zvezo, katere namen je obramba atlantskega področja, se ne more izogniti obveznosti, da sprejme na svojem ozemlju ukrepe, ki jih ima za potrebne. «Zato je naša država je dejal Salizzoni namestila raketne protiletalske postojanke».

Na pojasnila podtajnika je Lombardi odgovoril, da v bistvu ni dovoljen z njimi. «Ponarejen ali ne ponarejen dokument «Kastl», je dejal Lombardi, vzbuja zaskrbljenost vprašanja za našo zunanjo politiko in odnos z dejavnostjo tudi neuradno priznanih sektorjev, ki delujejo v NATO ali ob robu NATO. Lombardi se je začel, da so prva namikanja o omenjenem dokumentu prišla 36 ur po njegovi objavi. V bistvu, je dodal Lombardi, je treba ugotoviti, ali predstavlja dokument materialno ali ideološko potvorbo in je zaključil, da ni prvič, da prišlo do objavljenih dokumenti NATO, ki so označeni kot potvorjeni, za katere na se pozneje ugotovi, da so resnični.

Prav tako so izjavili, da niso za-

Izvršni odbor je zato napovedal vsedrjavno splošno stavko časniki karjev za 4. julija, tako da ne bodo izšli sobotni popoldanski dnevniki in nedeljski dnevniki 5. julija. Poleg tega je napovedal še druge stavke med 6. in 13. julijem.

Zvečer je predsednik vlade Rumor sprejel izvršni odbor vsedrjavne zveze časniki karjev. Predsednik izvršnega odbora dr. Falvo je povabil Rumorja na prihodnji kongres italijanskih časniki karjev ter mu obrazložil razna vprašanja časniki karjev in časopisov. Predsednik zavoda za socialno zavarovanje časniki karjev

(INPG) dr. Della Riccia pa je predložil predsedniku vlade vprašanje zaveza.

Dolanc in Crvenkovski na obisku pri KPI

BEograd, 26. — Na vabilo CK KPI Italije sta danes odpotovala v Rim člana izvršnega biroja predsedstva ZKJ Krste Crvenkovski in Stane Dolanc, ki bosta gostila italijanske partije in imela več razgovorov o dejavnosti dveh partij

na mednarodnem področju in o drugih vprašanjih skupnega interesa.

BEograd, 26. — Iz Beograda je odpotovala danes v Rim skupna delegacija SZDL, jugoslovanske lige za mir in Zveze mladine Jugoslavije, ki se bo od 26. do 29. t.m. v Rimu udeležila mednarodne konference solidarnosti z narodi portugalskih kolonij.

Osnovni smoter konference je krepitev politične in materialne solidarnosti z borbo, ki jo vodijo osvobodilna gibanja v portugalskih kolonijah.

PO ROGERSOVI TISKOVNI KONFERENCI

Alžirija in Irak zavračata predlog ZDA za pomiritev na Srednjem vzhodu

Odgovor arabskega sveta: srditi boji na izraelsko-sirski meji
Eksplodirala raketa pri Damasku poškodovala italijansko letalo

KAIRO, 26. — Predsednik Naser se je danes vrnil v Kairo s svojega šestdnevnega obiska v Libiji, kjer je bil navzoč na slovesnosti ob evakuaciji ameriškega oporišča v Wheelusu ter se je pogovarjal z različnimi vladnimi osebnostmi drugih arabskih držav.

Egiptovski časopisi obirno poročajo o Naserjevem obisku v Libiji ter še posebej poudarjajo njegov govor na ljudskem zborovanju v Benغازiju. Na tem zborovanju je egiptovski državnik ostro napadel ameriški predlog za pomiritev na Srednjem vzhodu. Kairski listi posebno poudarjajo dejstvo, da je Egipt v tem trenutku odločno na strani Sirije, kar je Naser jasno poudaril v svojem govoru.

«V imenu Egipta — je rekel Naser — izjavljam, da je gricevje Golan prejel na vrsti kot šinajski polotok in kot Sueški prekop. Evakuacija s Sinaja bi lahko dosegla od Amerikancev že pred dveh letoma. Toda evakuacija Sinaja ni najvažnejše vprašanje. Še prej se postavljajo vprašanja umika iz Jeruzalema, z zahodnega brega Jordana in gricevje Golan».

V tem vzdružju so Rogersove izja-

in Franciji) nesprenjaljiv. Po njihovem ta načrt skuša pomagati v največji meri Izraelu, kateremu naj bi zagotovil določeno varnost na mejah z arabskimi deželami. Njegove ške točke pa so poleg tega še vprašanje umika iz Jeruzalema (arabski del mesta) za katerega Amerikanci menijo, da bi ga bilo treba urediti s posrednimi pogajanjimi med Izraelom in Arabci ter še posebej vprašanje gricevje Golan. Glede tega zadnjega vprašanja se Izraelci nečesto sploh ogajajo pred pretezo, da je Sirija odločila resolucijo OZN iz 1. 1967.

Na negativne odmeve je naletel ameriški načrt tudi v Alžiriji in v Iraku. V skupnem poročilu, ki je bilo objavljeno po sestanku alžirskih in irskih voditeljev, je rečeno, da Alžirija in Irak zavračata Rogersov načrt in da je »oborožena borba edina pot, ki je odprta arabskemu narodu. Kar je bilo vzeto s silo, si je treba pridobiti nazaj s silo».

Glasilo sovjetske vlade «Izvestija» komentira danes prvič ameriški načrt za pomiritev na Srednjem vzhodu. Po mnenju sovjetskega lista je ta načrt pravzaprav krinka za katero se skriva ameriška omoč Izraelu in obramba ameriških petrolejskih interesov.

«Sodeč po tem kar pišejo ameriški listi — pravijo «Izvestija» — Washington hotel uskladiti svojo nadaljnjo pomoč izraelskim militaristom s političnim manevrom, ki naj bi prikazal ZDA kot največje pobornike mirolovske rešitve vojne spopada na Srednjem vzhodu».

Znotraj in zunaj okvirov te diplomatske dejavnosti pa občasi in omejeni spopadi med Izraelom in vojskami bližnjih arabskih dežel ter gverilskimi enotami preraščajo v pravcato vojno. Najtežji je položaj na izraelsko-sirski meji, kjer se že drugi dan bijejo ogroženi boji. Izraelska letala so davi napadla več vojašnic v bližini Damaska, bitka pri gricevju Golan pa je trajala praktično ves dan. V njo so posegle oklopne enote, letala, a prišlo je tudi do srditih bojev na nož. Kakšne izgube so nasprotniki utrpeli, se ne more točno ugotoviti. Sirci pravijo, da so uničili sedem izraelskih letal in številne tanke. Izraelci zanikajo verodostojnost teh poročil. Gotovo je, da so se ob mraku vse bojne enote obeh nasprotnikov umaknile na svoja izhodišča.

Zaradi zračnih spopadov je bilo davi posredno prizadeto tudi letalo «DC-8» italijanske letalske družbe «Alitalia», ki je letelo na poti Teheran - Rim. V jutranjih urah je letalo bilo oddaljeno kakih 20 km od Damaska, ko je nenadoma eksplodiralo v bližini levega krila rakete. Eksplozija je povzročila v krilu veliko luknj in premeru ene ga metra. Eden od stranskih motorjev je bil poškodovan, drugega pa je dovolj ugasil, da ne bi prišlo do eksplozije. Po nekaj sekundah se je pilotu posrečilo, da je uravnal letalo in ga usmeril proti letališču v Bejrutu, kjer je srečno pristalo.

Na letalu «DC-8» je bilo 10 mož posade, osemna stevarov in stevarice, 13 potnikov, ki so namerali izstopiti v Bejrutu ter 80, ki so bili namenjeni v Rim. Zaradi neljubega dogodka so vsi kmalu nato odpotovali v Rim z letalom libanonske družbe «MEA». Potniki so izstopili iz poškodovanega letala po zasilni poti. Mnogi od njih so poklekli na tla ter poljubili zemljo. Sirske oblasti trdijo, da je letalo zadela raketa, ki jo je izstrelilo izraelsko vojaško letalo

PO INTENZIVNIH RAZGOVORIH S PREDSEDNIKOM SOVJETSE VLADE KOSIGINOM

Predsednik ZIS Ribičič v Leningradu

Mirko Tepavac zaključil obisk na Nizozemskem - Končano zasedanje italijansko-jugoslovanskega mešanega odbora za industrijsko sodelovanje - Izjava ministra Zagarija

(Od našega dopisnika)

MOSKVA, 26. — Predsednik zveznega izvršnega sveta Mitja Ribičič je priredil danes v Moskvi kosilo v čast sovjetskega ministrskega predsednika Kosigina. Na kosilu, ki so se ga udeležile številne sovjetske ugledne politične osebnosti in visoki zastopniki sovjetske armade sta predsednika izmenjala prijateljski priložnostni zdravici. Po kosilu je Mitja Ribičič s soprogo in delom delegacije odpotoval na obisk v Leningrad in glavno mesto sovjetske republike Estonije Talin. Medtem bodo nekateri njegovi sodelavci nadaljevali v Moskvi s sovjetskimi kolegi razgovore o možnostih razširitve gospodarskega sodelovanja, povečanju blagovne izmenjave in sodelovanja na področju informacij, o čemer je bil dosežen načelen dogovor med obiskom sovjetskega zunanega ministra Gromika v Beogradu.

Pričakuje se, da bo ob vrnitvi Ribičiča v Moskvo 30. junija in sklepnih razgovorih s Kosiginom objavljeno skupno poročilo o razgovorih.

HAAG, 26. — Državni tajnik za zunanje zadeve Mirko Tepavac in holandski zunanji minister Luns sta v svojih razgovorih, ki so se danes praktično končali, izmenjala misli o vseh najvažnejših mednarodnih vprašanjih in pri tem posebno pozornost posvetila sodelovanju med evropskimi državami in evropski varnosti. Po končanih uradnih razgovorih sta ministra na tiskovni konferenci ugotovila enakost pogledov o mnogih mednarodnih vprašanjih in z zadovoljstvom ugotovila napredek dvostranskega sodelovanja na raznih področjih. Prav ta razvoj je najboljša priprava obiska predsednika Tita Nizozemski, ki bo predvidoma sredi oktobra.

Na vprašanje novinarjev, kako Jugoslavija gleda na sklepno sporočilo ministrov sestanka atlantskega pakta v Rimu, je Tepavac dejal, da je Jugoslavija pozorno proučila ta dokument in prišla do sklepa, da je v njem nekaj več upanja kot v prejšnjih glede stanja v Evropi. Pripomnil je, da je najvažnejše to, da se povečujejo napor in interesi na obeh straneh za sklicanje evropske konference o varnosti. Po mišljenju obeh ministrov so za sklicanje te konference potrebne temeljite priprave in prav tako je potrebno storiti vse, da bi konference dala določene rezultate.

Na zanimanje novinarjev, kako Jugoslavija gleda na Rogersov načrt o Srednjem vzhodu, je Tepavac odgovoril, da se z milimetrskimi spremembami ne bo dosegla rešitev. Za rešitev so potrebne radikalne poteze, predvsem umik izraelskih čet iz zavzetega ozemlja, to je iz politične resolucije varnostnega sveta, pravična rešitev palestinskega vprašanja in jamstvo varnosti Izraela v njegovih bližnjih mejah. Glede odnosa Jugoslavije s skupnim evropskim tržiščem je Tepavac

dejal, da Jugoslavija ni nezadovoljna s tem, kar je bilo doseženo, da pa pričakuje nadaljnjo liberalizacijo plašmana svojih izdelkov v države članice skupnega evropskega tržišča.

V sklopu delu konference je Tepavac posebno govoril o politiki neuvrčenosti Jugoslavije in o njenem zavzetanju, da se v mednarodnih odnosih predvsem spoštuje načelo suverenosti držav. Mišljimo, je dejal Tepavac, da mora neokrnjena suverenost biti osnovna načela v mednarodnih odnosih, osnovni pogoj za odnose med državami znotraj blokov in med državami, ki pripadajo raznim družbenim sistemom, kot sploh v odnosih med državami.

Mirko Tepavac se vrne jutri opoldne v domovino. Med obiskom na Nizozemskem je državni tajnik imel tudi daljši razgovor s predsednikom vlade De Jongom, drugimi visokimi osebnostmi nizozemskega parlamenta in funkcionarji zunanje ministrstva, s katerimi je izmenjal misli o dvostranskih in nekaterih mednarodnih vprašanjih. Državnega tajnika Mirka Tepavca in njegovo soprogo je danes popoldne sprejela v avdientu tudi nizozemska kraljica Julijana.

BEograd, 26. — V Beogradu se je danes končalo 5. zasedanje mešanega jugoslovansko-italijanskega odbora za gospodarsko, industrijsko in znanstveno sodelovanje, na katerem so na široko proučili ukrepe, ki bodo pospešili in postavili te odnose na solidne osnove.

Na zasedanju so med drugim razpravljali o sodelovanju Jugoslavije s skupnim evropskim tržiščem. Poudarjen je bil obojestranski interes, da se o vprašanjih s tega področja v bodoče opravi medsebojno izmenjava mišljenj. Na sestanku so se prav tako razgovarjali o napredku tehničnega in znanstvenega sodelovanja med obeh državama, o potrebi nadaljnjega skupnega italijanskih vlaganj v skupne projekte, sodelovanje obeh držav v mejnih in obalnih področjih in v turizmu. V razgovorih je bilo ugotovljeno, da je možna in neobhodna širša kooperacija industriji obeh sosednjih držav zaradi plamaj skupnih izdelkov na trgu tretjih držav. Posebna komisija za industrijsko kooperacijo je proučila in odobrila neke konkretne aranžmaje, ki bodo finanstrani iz posebnega kredita.

Vodja italijanske delegacije na zasedanju odbora, minister za trgovino Mario Zagari, je danes odpotoval iz Beograda, je pri odhodu izjavil novinarjem, da je zadovoljen s srečanjem in z razgovori. Zagari je rekel, da je njegov sprejem pri predsedniku Titu dokaz prijateljskih odnosov med Jugoslavijo in Italijo in obstoja široke enakosti interesov. Moj sprejem pri predsedniku Titu, je rekel Zagari, je pomno potrdil tezo, ki sem jo osebno zastopal in podpiral, da med Jugoslavijo in Italijo mora obstajati širše sodelovanje na področju širše doznanja in na svetu. Ko je govoril o gospodarski strani obiska, je Zagari dejal, da je mešani jugoslovansko-italijanski odbor zelo intenzivno delal, posebno na sporazumu o industrijski kooperaciji. Z eno besedo, je poudaril Zagari, opravil smo obsežen posel in storili bomo z naše strani vse, kar je neobhodno, da se gospodarski odnosi med Italijo in Jugoslavijo utrdijo in da se prevzete obveznosti izpolnijo.

B. BOZIC

PRVI JAVNI GOVOR NOVEGA BRITANSKEGA PREMIERA

Edward Heath napovedal modernizacijo javne uprave

Omejitev državnega posega v industriji in gospodarstvu

LONDON, 26. — Novi predsednik britanske vlade Edward Heath je imel prvič po nepričakovani zmagi na volitvah javni govor v Sunningdale Parku blizu Ascota, kjer je napovedal ukrepe, ki jih misli njegova vlada sprejeti za zmanjšanje javnih izdatkov in za izboljšanje državne birokracije.

Heath je izjavil, da bo vključil v javno upravo poslovne ljudi, ki bi s svojim poznavanjem najboljših modernih upravljalnih metod v podjetjih bistveno prispevali k modernizaciji javne uprave. Novi ministri predsednik je ponovno poudaril, da se konzervativna stranka zavezuje za omejitve državnih posegov v industrijo in v gospodarstvo ter za zmanjšanje števila državnih funkcionarjev in uradnikov.

Heath ni govoril o zmanjšanju

davkov, ki je bila ena od glavnih postavk konzervativne volilne kampanje, pač pa se s tem vprašanjem ukvarjalo v teh dneh izvedenci vlagane stranke pod vodstvom novega finančnega ministra McLeod. Po nepotrjenih vestih namreč va nova vlada močno okmni neposredne davke in predvsem dodatni davek na dohodek preko 2.500 funtov šterlingov (3,7 milijona lir). S temi ukrepi bi prišlo v državno blagajno kakih 500 milijonov šterlingov manj kot doslej, zato mora vlada po drugi strani omejiti javne izdatke, in to predvsem z omejitvijo števila ministrstev ter s skrajšanjem birokratskega aparata. Omejili naj bi tudi državne investicije v nacionalizirana podjetja ter razne oblike podpor tovarnam v predelih v razvoju ter industrijam, ki pripomorejo k omejevanju brezposelnosti.

Glas gospodarja

(Iz indijskega lista «New Delhi Express»)

Zavezniki NOB in vprašanje jugoslovansko-italijanske meje

Ob 25-letnici osvoboditve Slovenskega primorja in Istre je potrebno zgodovinsko obdelati vprašanje, v kolikšni meri je narodnoosvobodilna borba jugoslovanskih narodov vplivala na to, da se revidira krivična meja, ki je bila začrtana med Jugoslavijo (tedaj kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev) in Italijo po prvi svetovni vojni.

Kakor je znano, so po rapalski pogodbi od 12. novembra 1920 prišli pod Italijo Goriska, del Kranjske, Trst in Istro skupno z otokoma Cresom in Losinjem, v Dalmaciji pa Zadar z otokoma Lastovo in Palagruž; na temelju rimske pogodbe od 27. januarja 1924 pa še Reka. V teh krajih je bilo nad pol milijona Slovencev in Hrvatov, ki so predstavljali večino prebivalstva, podvrženih nasilnim raznarodovanjem in italijanizaciji, tako da se je tu razvil odpor, ki je že med obema vojnama zadobil narodnoosvobodilni značaj in stalno oživljal vprašanje osvoboditve teh krajev.

Ko je izbruhnila druga svetovna vojna, se je Italija postavila na stran Nemčije in skupno z njo napadla Jugoslavijo (6. aprila 1941). Po nagli kapitulaciji jugoslovanske vojske je bila Jugoslavija razkosana in zasedena, na Jadranu je bila vpostavljen polna oblast. Tretjega maja 1941. leta je bila priključena k Italiji vsa Slovenija južno od Save in iz tega ozemlja je bila ustanovljena tako imenovana Ljubljanska provinca; še pred tem, 10. aprila, je bila ustanovljena tako imenovana Neodvisna hrvaška država, ki je prišla pod italijanski protektorat. Italijanska vlada je z vlado te kvivistične države sklenila 18. maja 1941 leta v Rimu pogodbo, na osnovi katere je 20. maja priključila Italiji okraše Sušak, Čabar, Kastav, del Delniškega okraja, vse otoke, razen Hvara, Paga in Brača, severni del Dalmacije skupno z okraji Šibenik, Trogir in Split, na jugu pa Kotor.

Italija je skušala organizirati tudi nekakšno neodvisno Črno goro in 12. junija proglasila "neodvisnost" te dežele. Te nasilno izvršene spremembe na Jadranu so odprle vprašanje revizije stare jugoslovansko-italijanske meje. Očitno je namreč bilo, da se nepravilna rapalska pogodba, ki jo je Italija tako že pregazila, po vojni in po porazu Italije ne more več ohraniti. Postavljalo se je le vprašanje, kako daleč bo ta revizija šla in ali bo zajela vse jugoslovanske kraje, ki so bili pod Italijo.

To vprašanje se je sprožilo že v prvih mesecih po zlomu Jugoslavije. Predsednik jugoslovanske vlade v Londonu gen. D. Simović je namreč v svojem govoru po londonskem radiu 28. junija 1941 izjavil, da bo Jugoslavija po končani vojni dobila "Istro, Trst, Gorico, Zadar in vse druge predelje, kjer živijo Jugoslavlanci", kar je v zavezniki javnosti ustvarilo prepričanje, da je predsednik jugoslovanske vlade mogel dati takšno izjavo edino na temelju obljub britanske vlade. Italijanski antifašisti v Ameriki C. Sforza, G. Salvemini, G. A. Borgese in Ascoli so zato v imenu združenja "Giuseppe Mazzini" poslali britanskemu veleposlaniku v Washingtonu lordu Halifaxu brojčavo, v kateri so ga prosili, naj jim zadevo pojasni. On jim je odgovoril, da je "predsednik jugoslovanske vlade izrazil le svoje lastno mnenje, za katero vlada njegovega veličanstva ne prevzema nikakršne odgovornosti".

Še neobjavljen dokument

Izjava lorda Halifaxa je spravi generala Simovića v neprijeten položaj in jugoslovanski poslanik v Londonu Subotić je prošal Foreign Office za pojasnilo. Foreign Office mu je 16. junija odgovoril naslednje: "Kakor veste, je britanska vlada dala prejšnji vladi na znanje in to je tej vladi tudi potrdila, da je pripravljena, ko se vojna povoli konča, pomagati Jugoslaviji, če ona ta zahteva, namreč da se izvrši nekateri popravki na jugoslovansko-italijanski meji. To je zaupno nujeno naše pomoči, vendar ne jave obljuba in verjetno se je pri nekaterih naših organih pojavila bojazen, da so gospod Simović in vaša vlada to drugače dojemli in da so to imeli pred očmi v govoru gospoda Simovića. Ta zahteva ni za javnost, niti ni to striktna obveznost, pač pa naše

naklonjeno stališče nasproti vašim morebitnim željam.

Ta še neobjavljeni dokument sem v celoti navedel samo zato, ker nam živo prikazuje, v kakšnem položaju je bilo vprašanje revizije jugoslovansko-italijanske meje, ko se je v deželi začela narodnoosvobodilna borba. Britanska vlada ni tedaj niti v zaupnih razgovorih z jugoslovansko vlado mislila, da bi šla dlje od "nekaterih popravkov na jugoslovansko-italijanski meji", jugoslovanska vlada pa brez avtoritete v tujini in brez podpore v Italiji ni mogla bolj energično postaviti pred zaveznike vprašanje Slovenskega primorja in Istre niti uspešneje pripraviti teren za njegovo povolno rešitev.

Toda v Jugoslaviji je po vdostvom Komunistične partije Jugoslavije izbruhnil odpor in razvila se je narodnoosvobodilna borba in organizirana je bila tudi narodnoosvobodilna vojska in ljudska oblast z Antifašističnim svetom narodne osvoboditve Jugoslavije (AVNOJ) oziroma z njegovim izvršnim odborom (NKOP) na čelu. Pojavil se je nov deževnik, ki je iz meseca v mesec, iz leta v leto postal vedno pomembnejši ne samo po svoji vojaški moči, ki je bila tako pomembna za zaveznike v borbi proti Nemčiji in Italiji, pač pa tudi po svoji politični avtoriteti, tako da je začel vedno več vplivati tudi na razvoj borbe za osvoboditev Slovenskega primorja in Istre, oziroma na vprašanje revizije jugoslovansko-italijanske meje.

Važno je poudariti, da se je narodnoosvobodilni boj že v prvih mesecih začel širiti tudi v kraje, ki so po prvi svetovni vojni prišli pod Italijo, pozneje pa se je boj razširil tudi na Benško Slovenijo, ki je bila pod Italijo že od leta 1866.

Maršal J. Broz - Tito je že 10. avgusta 1941. postavil kot osnovno nalogo narodnoosvobodilne borbe (NOB) na Hrvaškem, da zbere vse rodoljube za "osvoboditev Dalmacije in ostalih krajev izpod italijanskega jarma". Komunistična partija Hrvaške (KPH) se je že od začetka borbe trudila, da "ljudstvo Istre poveže svojo borbo za nacionalno in socialno osvoboditev z borbo ostalih narodov Jugoslavije", kot je to poudaril A. Biber na drugem kongresu KPH. E. Kardić pa je v avgustu 1941 dal navodila, da se partizanske enote in odbori Osvobodilne fronte organizirajo na vsem ozemlju, koder žive Slovenci, od Jadranskega morja do severnih meja. Že v začetku narodnoosvobodilne borbe (NOB) je bilo jasno, da je eden od važnih ciljev borbe: osvoboditev vseh slovenskih in hrvaških krajev, ki si jih je priključila Italija in to ne le po zlomu Jugoslavije 1941, pač pa tudi po prvi svetovni vojni in celo slovenskih krajev, ki so pripadali Italiji pred tem, to je 1866. leta. Borba Slovencev in Hrvatov Slovenskega primorja in Istre je jasno kazala, da ljudstvo teh krajev v svoji večini zahteva, da se osvobodijo in združijo z matično deželo in da se z orožjem v roki bori, da to doseže. To pa je bil najmočnejši argument za priključitev teh krajev k Jugoslaviji.

Po kapitulaciji Italije

Ko je po kapitulaciji Italije v vseh krajih pod italijansko okupacijo izbruhnil splošni ljudski upor, so bili sprejeti tudi politični sklepi v tem smislu. Narodni odbor za Istro je 13. septembra 1943 izglasoval sklep o priključitvi Istre, Hrvaške, deželni antifašistični svet narodne osvoboditve Hrvaške (ZAVNOH) je 20. septembra proglasil za neveljavne vse pogodbe, s katerimi so Istro, Reka, Zadar, otoki Lošinj, Cres in Lastovo prišli pod Italijo in objavil njihovo priključitev Hrvaški in preko nje Jugoslaviji, medtem ko je izvršni odbor Osvobodilne fronte sprejel sklep o priključitvi Slovenskega primorja Sloveniji oziroma Jugoslaviji. Vse te sklepe je končno 29. novembra 1943 sprejel in potrdil AVNOJ (Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije). Ti sklepi se niso mogli takoj uresničiti, ker je nemški vojski uspelo vzpostaviti v teh krajih svojo oblast, vendar so ti sklepi imeli važno vlogo pri postavljanju vprašanja Slovenskega primorja in Istre pred zaveznike.

KPJ, ki je vodila NOB, je skušala, da se že v času vojne ustvari na terenu povoljni pogoj za pravično rešitev vprašanja jugoslovansko-italijanske meje. Posebno pozornost je polagala temu, da se v Slovenskem primorju, v Trstu in Istri doseže sporazum z italijanskimi antifašisti, da bi se ustanovila skupna fronta v borbi proti fašizmu, toda vprašanje meje je ostalo ključno. Centralni komite komunistične partije Italije (CK KPI) je zavzel negativno stališče glede sklepov o priključitvi Istre in Slovenskega primorja k Jugoslaviji. KPI je namreč skupno s socialistično stranko in s meščanskimi antifašističnimi strankami, tvorila komite narodne osvoboditve Italije (CLNAI) in je v svoji politiki upoštevala tudi njihova stališča glede tega vprašanja. Socialistična stranka pa je bila za razdelitev Istre in Slovenskega primorja med Jugoslavijo in Italijo, medtem ko so nekatere meščanske antifašistične stranke bile samo za to, da

Napisal dr. Dragovan Šepić

odstopijo Jugoslaviji Reko in Zadar, a nekatere so razen tega bile tudi za manjše popravke meje.

CK KPI je v zvezi s tem jemal v poštev tudi razpoloženje tržaških in istrskih komunistov, ki so bili proti priključitvi Trsta, zahodne Istre in Pulja Jugoslaviji. CK KPI načelno ni bil proti priključitvi, smatral pa je, da naj bo to odvisno od režima, ki bo obstajal v Italiji po vojni, kljub temu, pa je zahteval, da KPJ odstopi od sklepa o priključitvi. CK KPJ je zahteval CK KPI odklonil. B. Kidrič je 26. decembra 1943 dal na znanje KPI, da so slovenski komunisti pristali pri pravici samoodločbe naroda in sporazuma o mejah, vendar pa le pod pogojem, če italijanski narod dobi zares demokratični režim. Toda, je poudaril, če imperialistično Italijo se ne bo mogla pogajati na temelju samoodločbe, niti ji ne bomo priznali enakopravnosti. Edward Kardić pa je v svojem pismu od 15. marca 1946 v imenu KPJ opravičil sklepe o priključitvi Slovenskega primorja in Istre kot politično nujne in upravičene in preciziral, da ti sklepi vključujejo tudi Benško Slovenijo. CK KPJ torej ni odstopil od svojega stališča o mejah, pač pa je soglašal s tem, da se v interesu ustanovitve borbenih enotnosti razprava o tem prekine. Tako je med dvema partijama v začetku aprila 1944 bil dosežen sporazum o odložitvi razprave o mejah in sporazum o vojaškem in političnem sodelovanju.

Stiki med KPJ in CLNAI

KPJ se je trudila, doseči sporazum tudi z narodnoosvobodilnim odborom Italije, ki je vodil borbo na zasedenih področjih Italije. Rezultat stikov, ki jih je vzpostavila s njim, je bil poziv tega komiteja Italijanov Furlije in Julijske krajine, naj sodelujejo z jugoslovanskimi partizani, obsoda rapalske meje ter priznanje pravic slovenskemu in hrvaškemu narodu do popolne združenja in do neodvisnosti (proglas od 10. junija 1944). Z njim je 19. julija 1944 bil dosežen sporazum o odložitvi razprave o meji in o formiranju koordinacijskih odborov glede organizacije skupne borbe, odborov, ki bodo imeli značaj oblasti in političnih organov. Tako bi se ustvarili tudi med borbo ustvarili politični pogoji za sporazumno rešitev vprašanja Slovenskega primorja in Istre.

V Italiji je bila tedaj na vladni Bonomijski vladi, ki je uživala podporo vseh antifašističnih strank, združenih v komiteju narodne osvoboditve. Ta je z okrepitvijo svojih vojaških naporov v borbi proti Nemčiji in z odločnejšo defašistizacijo v deželi skušala pridobiti zaupanje zaveznikov in je v zvezi s tem dobila za njo važno, pridobiti si simpatije tudi Sovjetske zveze in NKOP.

Narodnoosvobodilno gibanje se je zadnje leto afirmiralo tudi na mednarodnem političnem terenu. Pri narodnoosvobodilni vojski (NOV) so bile zavezniki vojaške misli, na drugem zasedanju AVNOJ v Jajcu, 29. novembra 1943, je bil ustanovljen nacionalni komitej osvoboditve Jugoslavije (NKOP), ki je zavzemal položaj jugoslovanske vlade de facto in kot takšen vedno odločneje nastopal tudi pred zavezniki. Sporazum z vlado I. Subašića, podpisana na Visu 16. junija 1944, mu je odprl možnost, vplivati tudi na delo jugoslovanske vlade v Londonu in postaviti glavni črtni, s katerim se bodo zavezniki pogajali ne le o koordiniranju vojaških operacij, pač pa tudi o političnih odnosih Jugoslavije.

Zaostrovanje odnosov med zahodnimi zavezniki in Sovjetsko zvezo

Toda v tem času se začelo zaostrovanje odnosov med Sovjetsko zvezo in zahodnimi zavezniki. Veliko Britanijo in ZDA. Po odprtju drugega bojišča in po naglem napredovanju Rdeče armade se vzporedno z borbo proti Nemčiji razvijal med njimi tudi borba glede zagotovitve čim večjega vpliva na povolno Evropo. Britanska vlada je skušala s razdelitvijo področij omejitvi sovjetski vpliv v srednji Evropi in na Balkanu. W. Churchill je v oktobru 1944 dosegel z I. V. Stalinom sporazum, da prideta Romunija in Bolgarija pod sovjetski, Grčija pa pod britanski vpliv, kar se pa tiče Jugoslavije, da se vodi "skupna politika" na temelju "črtty-fifty".

V skladu s takšnim stališčem je bilo načeto tudi vprašanje o zasedbi Slovenskega primorja in Istre. Operacije zvezniških vojsk v Italiji so vsekar vsiljevale potrebo, da se doseže o

tem sporazum z NKOP, toda britanska in ameriška vlada sta enostransko sklenili, da se v teh krajih uvede zaveznikova vojaška uprava (AMG). Ko je po veljavi zaveznikih sil v Sredozemlju general M. Wilson v avgustu 1944 obvestil o tem maršala Tita, je Tito takoj protestiral in svoje nasprotovanje ponovil tudi pred W. Churchillom. Zahteval je, da se na tem ozemlju prizna pravica organiziranja uprave samo NOV in narodnoosvobodilnim odborom, ki so to že funkcionirali. Italijanska vlada je podprla britansko in ameriško stališče in začela obravnavati vprašanje bodočnosti Istre, Trsta in Gorice. Maršal Tito je reagiral in v svojem govoru na Visu 12. septembra 1944 izjavil, da se narodnoosvobodilna borba vodi med drugim tudi za osvoboditev Istre, Slovenskega primorja in Koroske in za njihovo priključitev k Jugoslaviji in pri tem poudaril: "Mi tuvajmo nočemo — svojega ne damo!"

Začele so se priprave za osvoboditev teh krajev in za postavitev vprašanja jugoslovansko-italijanske meje pred zaveznike. Zavzeto je bilo stališče, da bo obseg teritorialnih zahtev odvisen od oblike oblasti, ki bo obstajala v Italiji v trenutku sklepanja miru. Toda Istro, Gorisko in Trst so od samega začetka bili izven diskusije. Na sestanku članov AVNOJ, CK KP Slovenije in znanstvenega inštituta, ki je bil 9. septembra 1944, je bilo sklenjeno, da se bodo jugoslovanske minirne zahteve krile z etnografsko stvar, s tem da se vključijo tudi tista slovenska ozemlja, ki so bila v času imperializma raznarodana, in da se izvedejo popravki meje, ki jih zahtevajo prometne, gospodarske in strateške potrebe. V skladu s temi načeli je znanstveni inštitut izdelal predlog jugoslovansko-italijanske meje.

Jeseni 1944. leta se je napredovanje zaveznikov črt v Italiji ustavilo in s tem v zvezi se je vsiljevala potreba, da se predvidevajo operacije za izgon nemške vojske iz zasedenih slovenskih in hrvaških krajev, ne upoštevajoč možnosti operativnega sodelovanja z zavezniki enotami. Izdani so bili ukazi, da se osvobodijo in zasede vse Slovenske primorje s Trstom in Gorico in tudi Benška Slovenija, torej vsi kraji, na katere je Jugoslavija polagala svoje pravice in ki jih je nameravala zahtevati na mirovni konferenci. CK KPI je bil o tem obveščen in je sprva upošteval, kar da je bil izdan ukaz brez sporazuma z njim, ukaz za zasedbo tudi povesem italijanskih krajev, toda kmalu je bil problem z njim razčiščen in je nato ta sklep pozdravil, ker bo to, kot je poudaril, pomnilo ob to ne bo prišlo do angloameriške zasedbe in do vzpostavitve koordinacijske uprave. CK KPI je pristal na vojaško in politično sodelovanje v teh krajih in soglašal z jugoslovanskimi zahtevami po priključitvi Goriske, Trsta in Istre. To je bilo zelo pomembno za nadaljnji razvoj odnosov z italijanskim prebivalstvom teh krajev.

Alexandrov obisk pri maršalu Titu

Toda napetost v odnosih med zahodnimi zavezniki in novo Jugoslavijo ter Sovjetsko zvezo se odražala tudi na politiki italijanske vlade in italijanske osvobodilne oblasti nasproti Jugoslaviji. Ko je predstavnik KPI v italijanskem osvobodilnem odboru v Trstu predložil, da se sprejme program priključitve Julijske krajine skupno s Trstom novi Jugoslaviji, je naletel na oster odpor, tako da je zapustil odbor, predstavniki ostalih strank v odboru pa so sklenili "pakta", s katerim so se obvezali, da se bodo potrudili, da se nacionalno vprašanje v teh krajih reši na temelju avtonomije v demokraciji Italiji in na temelju nacionalne enakopravnosti Jugoslovancev z Italijani. Predstavniki KPI pa so skupno s predstavniki KPS ustanovili skupni mestni odbor in začeli intenzivnejšo akcijo med množicami, akcijo, ki je pri italijanskem prebivalstvu pripravljala teren za priključitev Slovenskega primorja in Trsta k Jugoslaviji.

Toda zahodni zavezniki so skušali na vsak način onemogočiti, da bi Trst zasedle enote NOV. Maršal H. Alexander je v februarju 1945 (22.26/II) obiskal maršala Tita, da bi se z njim sporazumel o bodoči vojaški upravi na osvobodjenih področjih Istre in Slovenskega primorja. On je zahteval, da naj Tito pristane, da se zaradi varnosti komunikacij zaveznikov črt z Avstrijo na vsem ozemlju zahodno od Rapalske meje uvede zaveznikova vojaška uprava. Tito je v načelu pristal na zaveznikovo vojaško upravo, vendar je na področju komunikacij med Trstom in Avstrijo in pod pogojem, da civilna uprava ostane v rokah ljudskih odborov, vendar je bil proti temu, da se zaveznikova vojaška uprava uvede tudi v Istri, ker tega ne opravičujejo potrebe za zaščito komunikacij z Avstrijo.

Maršal Alexander je bil osebno pripravljen doseči sporazum na temelju razdelitve zasedenih področij z NOV. Razmejitvena črta bi tekla 15 kilometrov južno in zahodno od Trsta proti severozahodu na Ajdovščino, Gorico - Kobarič - Trbiž - avstrijsko mejo. Čeprav je bil v razgovorih v Beogradu govor o tej liniji, je maršal Alexander ni mogel predložiti, ker nanjo ni pristala ameriška vlada. Zdi se, da tedaj od nekega podrobnjšega sporazuma ni prišlo, pa čeprav je bil v načelu dosežen sporazum o tem, da se uvede zaveznikova vojaška uprava zaradi zaščite komunikacij z Avstrijo.

Britanska in ameriška vlada sta z vedno večjim nezaupanjem gledali na razvoj razmer v Jugoslaviji. Tu je bila sicer na temelju sporazuma Tito-Subašić od 2. novembra 1944 in jaltke konference ustanovljena 6. marca 1945 začasna vlada, v katero so stopili poleg članov NKOP tudi člani londonske jugoslovanske vlade, toda politične spremembe, do katerih je prišlo v Jugoslaviji na temelju sporazuma Tito-Subašić, niso opravičevale pričakovanih zahodnih zaveznikov. Že 5. aprila je začasna vlada Demokratske federativne Jugoslavije (DFJ) podpisala s sovjetsko vlado sporazum o prijateljstvu, vzajemni pomoči in povojni izgradnji, sporazum, ki je naletel v Londonu in Washingtonu na ostro reakcijo. V borbi za vpliv v Evropi, ki se je vodila med zahodnimi zavezniki in Sovjetsko zvezo, je zadobivalo na važnosti tudi vprašanje bodoče priključitve Istre, Slovenskega primorja in še posebej Trsta. Sovjetska vlada je podpirala jugoslovansko vlado v njenih težnjah, medtem ko sta se ameriška in britanska vlada trudili da za vsako ceno preprečita, da bi ti kraji prišli pod nadzorstvo jugoslovanske armade.

Jugoslovanska armada v Trstu

Ko se je sredi aprila 1945 zavezniki ofenziva v Italiji začela polno razvijati, je maršal Alexander izdal ukaz, da zavezniki čete zasedejo vse tiste predelje Julijske krajine, ki so jim potrebni za operacije, skupnostno s Trstom, Puljem in komunikacijami, ki vodijo iz Trsta v Avstrijo. S tem sta soglašala Churchill in novi predsednik ZDA H. Truman. Churchill je naročil Alexandru naj čimprej zasede Trst, Gorico in Trbiž in prepreči, da bi Titovi partizani vstopili v Julijsko krajino.

To pa mu ni uspelo. Že 30. aprila so bile enote jugoslovanske armade pred Trstom in začele voditi borbo v njegovih predmestjih. V mestu je izbruhnil upor z ene strani borec, ki jih je organiziral izvršni odbor slovensko-italijanskih antifašistov, z druge pa borec, ki jih je vodil italijanski osvobodilni odbor (CLN).

Maršal Tito je že 30. aprila obvestil maršala Alexandra, da so enote jugoslovanske armade osvobodile Reko in skoraj vsa Istro in da so prodrele v Trst. Opozoril ga je, da so se razmere v času po beograjskih razgovorih v februarju bistveno spremenile in da jugoslovanska armada namerava osvoboditi vsa jugoslovanska področja: vso Istro, Trst in Trbiž, ozemlje okoli Soče in preko nje do avstrijske meje, kot tudi Korosko, da se operacijsko področje jugoslovanskih sil potekamce razteza do črte utisje Soče - Gorica - Tolmin - Trbiž. On pa je z druge strani pripravljen, v duhu beograjskih razgovorov, odstopiti zaveznikom silam uporabo tržaške in puljske luke za oskrbovanje zaveznikov črt v Avstriji in pristati, da sile jugoslovanske armade in partizanskih enot zahodno od Soče preidejo pod Alexandrovo poveljstvo. Alexander je to Titovo sporočilo sprejel šele 2. maja in je tega dne prejel tudi Titov protest zaradi vstopa zaveznikih enot v kraje, ki so jih že osvobodile enote jugoslovanske armade. Alexander, ki je tega dne obvestil Titu zaradi uspehov jugoslovanske armade, je odklonil Titov protest in izjavil, da ne misli umakniti svojih črt iz Trsta, Gorice in Trbiža pač pa je predložil pogajanja.

V pogajanjih, ki so se zatem začela, je general T. Morgan predložil, da naj se enote jugoslovanske armade umaknejo za črto, ki jo je Alexander pokazal Titu pri beograjskih pogajanjih, na ozemlju zahodno od te črte pa da naj se vzpostavi zaveznikova uprava. Razen tega je zahteval, da naj se tržaško in puljsko pristanišče ter pristanišča zahodne Istre dajo na razpolago zaveznikom četam. Tito je predlog odklonil in predlagal, da se v Trstu vzpostavi le zaveznika komisija za zvezo. Ker pogajanja niso uspešna, je Alexander vso zadevo predložil ameriški in britanski vladi.

Ameriška in britanska vlada sta sklenili podvzeti energične korake, da bi prisilili Tita k popuščanju. Pomočnik ameriškega ministra za zunanje zadeve J. Grew je 14. maja izjavil, da ameriška vlada nasprotuje enostranski akciji Jugoslavije in da se vprašanje Julijske krajine ne bo rešilo na osnovi zasedbe. Podpredsednik Kardić je istega dne odgovoril, da "Jugoslavi-

ja ne namerava postaviti svet pred »fait accompli« in da je pripravljena pogajati se o mejah, vendar pa da zahteva svoje pravice kot zaveznika dežela. Ameriški in britanski veleposlanik sta 15. maja izročila noto, v kateri predlagata, da se začrti nova demarkacijska črta, po kateri bi prišli pod zaveznikovo upravo Trbiž, Gorica, Trst, pristanišča zahodne Istre in Pulj. Ko je Tito odklonil to črto, je kriza dosegla vrhunec. Maršal Alexander je izdal svojim četam dnevno povelje, kot da so pred neposrednim spopadom in obtožbi Jugoslavijo, da po zgledu Hitlerja in Mussolinija skuša s silo uresničiti svoje težnje v Julijski krajini. V izjavi »Tanjug« od 19. maja, kot tudi v svojih govorih v Zagrebu in Ljubljani 22. in 26. maja je Tito izjavil, da je jugoslovanska armada pripravljena sodelovati z zaveznikimi silami, da pa Jugoslavija ne more dopustiti, da bi bila ponižana in da bi se njene pravice izigrale. Poudaril je, da ima navzočnost jugoslovanskih črt v teh krajih osvobodilni in ne osvajaški značaj in da »zgodovina bi nam nikoli ne oprostila, če bi te naše brate pustili nezastišene tudi po tem, ko so tudi sami preživeli kri za svojo svobodo«. Namigujoč na borbo med zavezniki je prav tako rekel, da »mi nočemo plačati tujih računov, mi nočemo biti drobiž za podkupovanje, mi nočemo, da bi nas vmešavali v neko politiko interesnih sfer, kar se pa tiče Alexandrove primerjave z Mussolinijem in Hitlerjem, je rekel, da se takšna obtožba more vreci v obraz le sovražniku, ne pa izmučenemu in izkrcavemu zavezniku.

V odgovor na ameriško in britansko noto je jugoslovanska vlada 19. maja pristala na vse mogoče olajšave zaveznikom četam glede na zagotovitev komunikacij, vendar je hkrati vztrajala pri jugoslovanski pravici, da zaveznikova armada ostane v krajih, ki jih je osvobodila, 21. maja pa je sporočila, da sprejema demarkacijsko črto, ki jo je predlagal Alexander, toda pod pogojem, da zaveznikova vojaška uprava sprejme tudi predstavnike jugoslovanske armade, da na tem področju ostane tudi ena enota jugoslovanske armade in da zaveznikova vojaška uprava sodeluje z jugoslovansko civilno upravo v teh krajih. Jugoslovanska vlada je začela popuščati, verjetno po nasvetu sovjetske vlade, od katere sta ameriška in britanska vlada zahtevali, naj vpliva na jugoslovansko vlado.

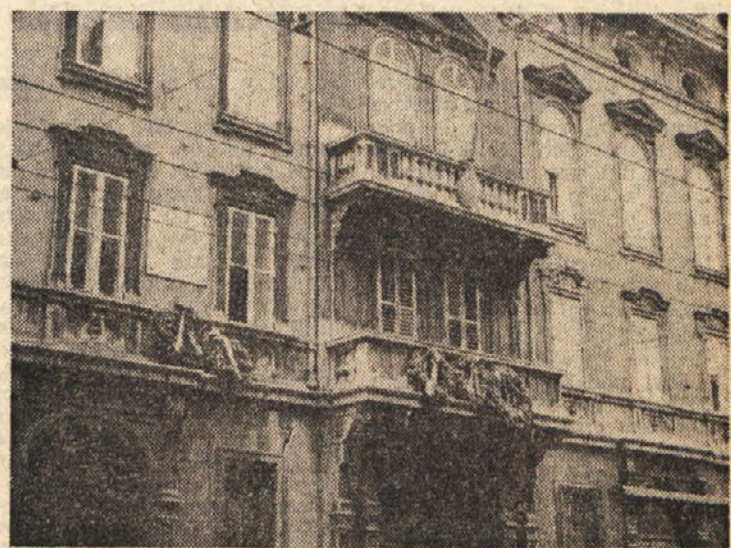
Beograjski sporazum

Toda ameriška in britanska vlada z jugoslovanskim odgovorom nista bili zadovoljni in sta se dogovarjali, da izvršita demonstracijo z vojaškimi in pomorskimi silami, da bi s tem prisilili Jugoslavijo, da sprejme njune zahteve. Ameriška in britanska vlada sta postavili tudi zahtevo, da se jugoslovanske enote umaknejo tudi iz Koroske. Dne 22. maja so se ameriške enote začele bližati jugoslovanskim črtam in jih tudi prekorale. Jugoslovanska vlada ni mogla računati na popolno podporo sovjetske vlade in ko sta ameriška in britanska vlada 2. junija ultimativno zahtevali, da naj pristane na že pripravljen sporazum, ga je morala sprejeti. In tako je bil 2. junija 1945 v Beogradu podpisan sporazum med jugoslovansko, ameriško in britansko vlado, sporazum, s katerim se določa demarkacijska črta med zavezniki in jugoslovanskim zasedbenim področjem v Slovenskem primorju in Istri. Po tej demarkacijski črti, ki je znana pod imenom Morganova linija, so Pulj, Trst, Trbiž in Gorica z velikim delom Slovenskega primorja prišli pod zaveznikovo vojaško upravo. Jugoslovanske čete so se morale umakniti iz te zaveznikove cone (cone A). Za tem je 20. junija bil v Devinu sklenjen tudi podroben sporazum o odnosih med zavezniki in jugoslovansko cono (cone B).

Podpis beograjskega sporazuma pod priškusom zahodnih zaveznikov sta jugoslovanska vlada in jugoslovanska javnost težko sprejeli. Toda jugoslovanska vlada je s svojim odporom vendarle dosegla, da pod zaveznikovo vojaško upravo ne prideta vsa Istro in vse Slovensko primorje, je kot so v začetku zahtevali zahodni zavezniki, da torej rapalska meja ne ostane kot demarkacijska črta. Čeprav se je v beograjskem sporazumu poudarjalo, da se z razdelitvijo Julijske krajine na dve področji ne prejudicira dokončna rešitev pripadnosti teh krajev, je vendarle že z njim postalo očitno, da je rapalska meja dokončno opuščena in da se o njej ne more več razpravljati. Jugoslovanska armada je držala v svojih rokah večji del Slov. primorja in Istre, kar je postavljalo jugoslovansko vlado v povoljni položaj v naslednjih pogajanjih o meji. Ni se moglo več govoriti samo o nekaterih popravkih rapalske meje, ki jo je britanska vlada nazakovala konec 1. 1941, ker je narodnoosvobodilna borba jugoslovanskih narodov in še posebej Slovencev in Hrvatov Slovenskega primorja in Istre ustvarila pogoje, da se vprašanje jugoslovansko-italijanske meje reši v skladu s težnjami, ki jih je ljudstvo teh krajev izrazilo s svojo borbo med narodnoosvobodilno vojno.

OB 25-LETNICI ZMAGE

Našim padlim od Milj do Trbiža

Plošča na pročelju konservatorija »Tartini« v Ul. Ghega 12, spominja na 50 žrtev nacistov med osvobodilnim bojem

Spomenik trem padlim aktivistom na Komenščini (Greta). Leta 1958 so spomenik popravili, ker so neznanzi razbili ploščo in spomenik razdeljali

Spomenik na barkovijanskem pokopališču

Spomenik padlim talcem na proseškem pokopališču

OB ŠESTDESETLETNICI JAMARSKEGA DRUŠTVA

Hancke, Novak, Marinič, Rudolf, Brinšek in drugi - 110 zabojev dragocene znanstvenega gradiva iz Postojnske jame so Nemci prepeljali nekam na Bavarsko, kjer je dobro ohranjen le del bogate knjižnice

Letos proslavljamo v Sloveniji 60. letnico ustanovitve Društva za raziskovanje podzemeljskih jam Slovenije. Ob tej priliki smo se pozanimali, kako je bilo s prvimi jamar-skimi društvami pri nas na Primorskem. V naši bližnji okolici je mnogo lepih in pristopnih jam in je povsem naravno, da so se pri nas prvi raziskovalci pojavili prej kot v matični Sloveniji.

Prvi podatki segajo v leto 1883, ko so ustanovili »Com-missione grotte« pri tedanjem planinskem društvu. V tistih letih so najprej raziskali Skočjansko in Postojnsko jamo, predvsem po zaslugi članov Austro-nemškega planinskega društva, Hanckea, Novaka, Scheiderja, Mariničev in Rudolfa. Društvo je imelo svoj sedež v Trstu.

Pri raziskovanju Skočjanske jame je 1884. leta Rudolf prvi prodrl v velikansko podzemeljsko dvorano, ki danes nosi njegovo ime. Svetina je sledil podzemeljskemu toku reke in prišel do 7. slapu, naslednje leto pa so dosegli 8. in 9. Do leta 1890 so prišli do 24. slapu in do Mrtvega jezera (Mariničev, Hancke in Müller). Tri leta pozneje bo Mrtvo jezero zelo temeljito preuči Marinič. S tem je bilo raziskovanje Skočjanske jame praktično zaključeno.

Kar zadeva Postojnsko jamo je Kraus prvi prodrl do skrajne južne točke in do pre-pada Pivke. Zelo mnogo zaslug je imel pri raziskovanju Postojnske jame inž. Viljem Putnik, ki je bil pozneje med ustanovitelji Društva za raziskovanje podzemeljskih jam (Gesellschaft für Höhlenforschung in Krain).

Prav tako v Postojnski jami so ustanovili leta 1890 krožek Antona, čigar člani (Kraigher, Dietrich, Schaber in Ruzicka) sledijo podzemeljskemu toku Pivke do njene izginotja v Otoški jami. Isti člani odkrijejo naslednje leto Rajsko jamo in se spustijo v Magdalensko brezno. Istega leta odkrije Hancke Kačjo jamo pri Divači in se

spusti v 213 m globoko brezno.

Okoli leta 1890 so nastale razne politajne jamarске skupine bodisi na nemški kot na italijanski gimnaziji. Vse te skupine so avstrijske oblasti razpustile in večja skupina nemških in slovenskih fantov se je zatekla v Trškiški turistični klub, ki je izdal tudi svoj list »Il Tourista«. Njemu so šli razkačeni očiti italijanski skrajnežev, ker je imel v vsaki številki mnogo slovenskih in hrvaških ledinskih imen bodisi iz tržaške okolice, bodisi iz Istre. List je izhajal najprej kot 15-dnevnik potem pa kot 3-mesečnik. Po vstopu študentov je imel tudi jamarско rubriko, v kateri so člani poročali o svojih raziskovanjih. V njem zasledimo več članov izpod peresa Andreja Perka, tajnika Postojnske jame in poznejšega aktivnega člana Društva za raziskovanje podzemeljskih jam. Leta 1909 je list objavil tudi podoben zemljevid materskega okraja, kjer je za-beležil 218 jam, ki so vse označene s svojimi pristnimi slovenskimi imeni. Naj še omenim, da je »Il Tourista« izhajal v italijanski. Glasilo društva Club alpino delle Giulie pa je začelo izhajati komaj mnogo pozneje, leta 1896 in se je imenovalo »Alpi Giulie«.

Ko so v začetku tega stoletja hude povodnji prizadele dolenska in notranjska kraška polja, je že omenjeni inž. Viljem Putnik, skupaj z baronom Teodorom Schwarzwom von Karstenom dal pobudo za ustanovitev Društva za raziskovanje podzemeljskih jam. Občni zbor je bil 1910. Za predsednika so izvolili deželnega predsednika Schwarza von Karstena, njegova namestnika pa sta bila dr. Mantuani in Schollmayer. Lichtenberg. Blagajnik je bil inž. Turk, tajnika pa dr. Bischof in dr. Cerk. Sodelovali so tudi Andrej Perko, inž. Sbrizaj, inž. Putnik in drugi.

Prof. Cerk je poznal nekaj mladih fantov, z Bogumilom Brinškom na čelu, s katerimi

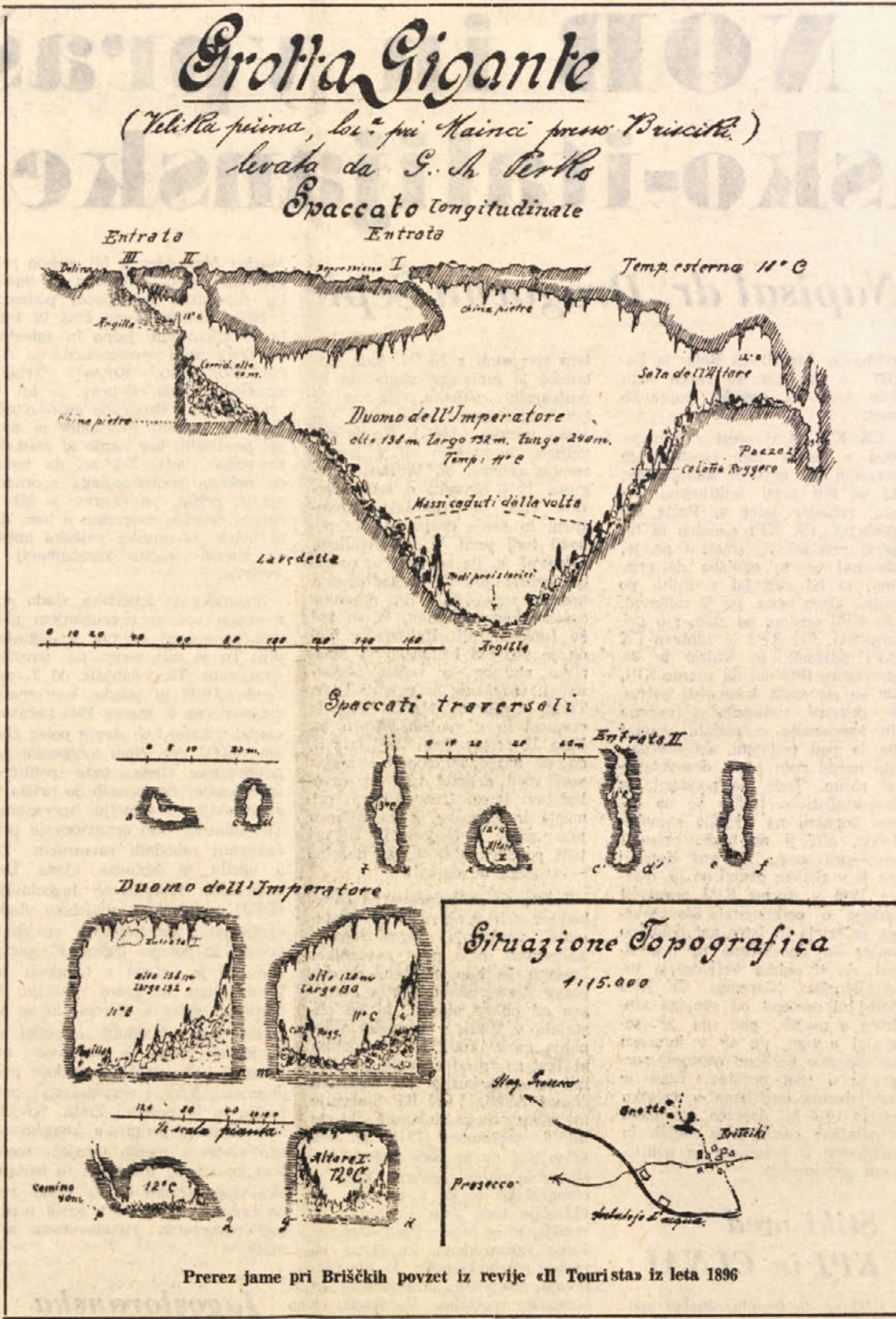
je ustvaril prvo navdušeno skupino mladih jamarjev. Začetek je bil zelo težaven, saj so bili razen nekaj planinskih vrvi popolnoma brez opreme. Ko je bil Brinšek v breznu pri Marjaščici skoraj ob glavo, je odbor prisrkel žična lestve, karbidke in nekaj merilnih naprav, razen tega še odlični viti, ki ga je naredil Karel Kunaver. S tem so prišli na dno brezna Marjaščice (84 m), o katerem je starejša prebivalstva v okolici Grosuplja menilo, da sega do pekla. Inž. Putnik je mislil, da bodo po njem prišli do podzemeljskega toka Krke.

To jamarско društvo je imelo predvsem nalogo, da preišče vsa brezna na Dolenjskem in upanju, da pridejo prej ali slej do podzemeljskih rek, kar se ni dalo po polnikvah, zaradi številnih sifonov. Do leta 1914 so preiskali 100 brezov, ni pa se jim posrečilo, da bi prišli do katerekoli reke. Vsa brezna so se namreč končala slepo. Niti v 97 m globoki Golešnici pri Baderni v Istri, ki so jo raziskali po želji c. k. predsedništva v Trstu nišo našli vode.

Med vojno je dejavnost tega društva zamrla. Mladi Brinšek je umrl na bojišču leta 1914. Samo dva člana, Ivan Michler in Pavel Kunaver sta nadaljevala dejavnost z majhnim oddelkom vojakov in to v vojaške namene. Raziskala sta l. 1917 nad 100 jam v Trnovskem gozdu in na Banjščah.

Po vojni, čeprav je večji del Krasa pripadel Italiji, je društvo spet oživel in med obema vojnoma želo vse večje uspehe. Pod predsedstvom znanega prof. Hadžija se je začelo bolj poglobljeno, znanstveno delo. Raziskanih je bilo okoli 1000 jam.

Po prvi svetovni vojni je doživel svoj največji razmah tudi italijansko jamarско društvo v Trstu. »Commissione Grotte della Società alpina delle Giulie« je bila izredno financirana od italijanskih vojaških oblasti in polkovnik Gariboldi je sestavljal prvi sez-

nam jam v vojaške namene. Boeg'n je leta 1926 izdal do sedaj najobsežnejše delo na področju speleologije v naši deželi in v Italiji sploh, knjigo »2000 grotte«.

Proti koncu druge svetovne

vojne je tedanji ravnatelj Postojnske jame poslal ves dragocen znanstveni material, ki se je nahajal v nji v Recoaro. Tu so ga Nemci zavohali in vseh 110 zabojev prenesli v Ukve, od koder je vse zginilo

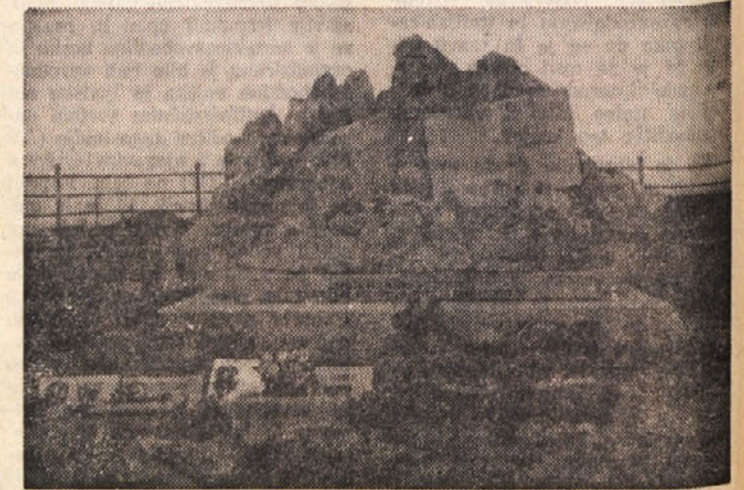
neznano kam. Po vojni so odkrili majhen del zbirke v mestu Pottensteinu na Bavarskem. Bile so močno poškodovane in oplenjene. Dobro se je ohranil le del bogate knjižnice. IVAN FISCHER

OB 25-LETNICI ZMAGE

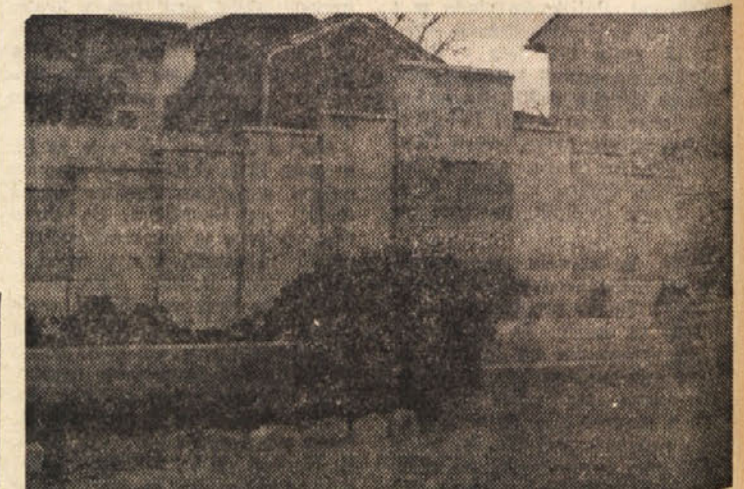
Našim padlim od Milj do Trbiža

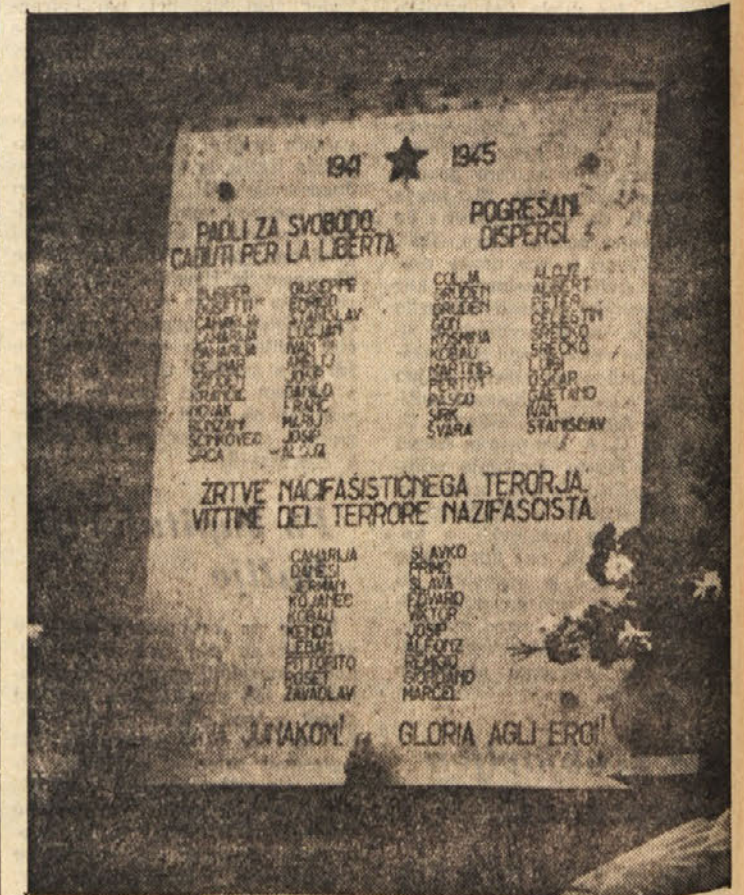
Spomenik padlim na prosekem pokopališču

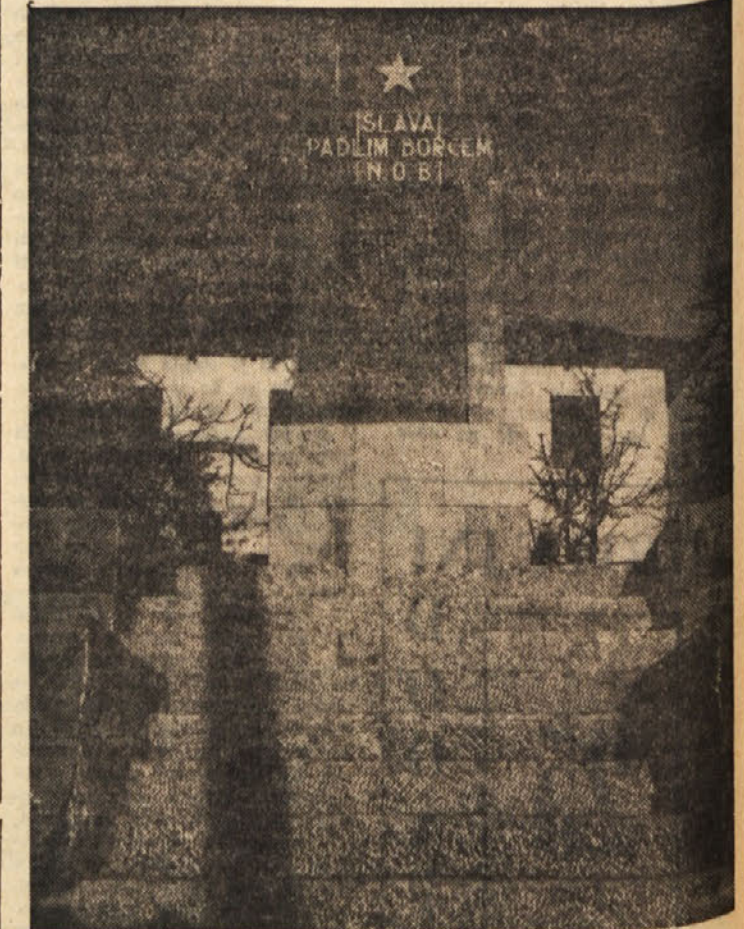
Spomenik na pokopališču na Kontovelu

Spomenik na pokopališču v Sv. Križu

Spomenik na plošči na trgu v Nabrežini

Spomenik v Repnu

Posnetke ostalih spomenikov bomo objavili v prihodnjih jubilejnih dodatkih.

Zelena dolina Tribuša

Z napol golega napol poraslega hribovja se tu v dolino strmo spušča vijugasta cesta. Avgustovski dan je tih in pust, dremotno spokojen v razbeljeni vročini. Do obzorja so nabrekli pobojci in temni gozdovi tih. Čelo ptiča ni videti nikjer, samo v daljavi je tu in tam zaslišati tanko, srebrnasto zvenenje izgubljene žuželke.

Cas in prostor, živali in ljudje, vse je kot potopljeno v neko prastarano izčrpanost. Le pod kristalno čistim, globokim modrim nebom se v neznanskih kolobarjih bliskovito pomika črna pika. Divje sprete od so arditu zaplence v najbolj neznatno žvečanje bilje na zemlji: jastrebov črevesje je že dolgo boleče in prazno, ves iz sebe od lakote si zdaj prizadeva, da bi pod sabo odkril primerno žrtev, strogolavil proti njej in ji zasadi v meso svoje jeklene kremplje.

Ta hip se je v njegovem kravlem očesnem zrklu odrazil z živim prizor, ki je nagonsko zbudil njegovo pozornost. Na enem od številnih okljkov ceste, ki jo ima ves čas pred očmi, odkar s svojimi ostrimi perutičami visoko pod nebom s hitrostjo črna pika, nekakšna vrsta od enega na drugi konec doline, se nekaj premika. Umazan, lisast, do reber sestradan konj, vprežen v trske kmečki voz z gnojnim košem, je edino, kar se ta trenutek giblje daleč naokrog. Enakomerno, komaj zaznavno polzi nizdol po ozki, strmi hribovski cesti, ki se nevarno spušča v dolino.

Dolina je globoko spodaj, skrivnostno tiha, sicer temna zelena, a danes vsa osvetljena od poletnega sonca. Na njenem dnu je čuti prešerno pošumevanje ve-sele, neugane rečice, ki divje pod svoje vode proti zahodu. To je dolina Tribuša.

Osamljeno, enakomerno odmevalno ropotanje voda ne moti nikogar. Konj in voz se počasi in vztrajno pogrezata v dolino, bližajoč se mestu, kjer se cesta nenadoma zavrta, bolj položno steče ob rečici in kmalu izgine v temnih listnato - iglastih gozdovih na vzhodni strani doline.

Voz je obstal pred staro, od časa in dima počrnlo kmečko kočjo tik ob cesti. E... je zategnil človek, ki je vodil konja za povodec. Bil je krepak šestdesetletnik srednje postave, z močeno, od sonca ožgano plešasto glavno, in rdečim bikovskim vratom. Zamisljeno se je zavalil v temna, tiha okena kočje, zaradi nečesa se je pomisljal. V njegovem širokem, zdravem obrazu je bila neka napeta zaskrbljenost, na njem sta se risala nemir in tesnoba. Zdal je skoraj razširjeni nosnici počasi srknili dobršno mero zraka in ga sopeč spet spustil. Napetost v njem je očito popustila. Premaknil se je in stopil proti bajti, izginil je vanjo.

V jastrebovih motnih konjanih Rdečevratca, ki je konja vodil, in fantiči, ki je stopal za vozom, niha prišla v postev. Človeka je

v svojih roparsko krvavih računih od pamtlivega zaključila. Zdal je napravil še velikanski krog nad kočjo, ugostil, da si bo danes moral, poiskati svoj žrtev drugje, in se kot blisk pognal čez cerkljanske hribovje proti gor-skim vrhovom na severu.

Iz kočje se je hip nato spet prikazal Rdečevratca, z njim droben živahen star možiček, dve starejši ženski in mlado dekle. Vsi vprek so govorili, ženski sta kot obsejani kmeti brbljali, vili roke, tiščali v Rdečevratca, da se ni mogel niti prestopiti. V njihovih cvilečih glasovih je bilo najljubše različiti besede: Nemci... Nemci, tovaris... Nemci!

Vse te besede in vresčanje so Rdečevratca izpolnjevali z neko temno slutnjo. V njem se je čedalje bolj razrašala groza. Zdal se je nenadoma začel ritiski pomikati, napravil samo nekaj korakov, potem se je naglo zasukal in pognal proti vozu. Zavajal se je na kolena in zatulil: Neemci, tovaris... nazaaj, neee nazaaj... neeee... neeee...

Starec se je stresel, ves se je napel. V njegovih drobni, sivih starčevskih očeh je zatrepla neka popadljiva srditost. S piskavim glasom se je zadrl: Tiho, babe! V bajto! V bajto, vsil... Marš v bajto!... Stara, nagubana koža na obrazu se mu je krčila in napenjala, vsa je bila v gibanju, kakor da je živa. Takšen je bil natanko podoben stari razjarjeni verveci. Stekl je z obema zenskama v kočjo in zaloputnil vrata za sabo.

Zunaj je ostalo dekle. Naglo je pristopilo k vozu. Šele zdaj je o-robkuj ob cesti, prej ga je voz za-krivil. Bled, slok, nekmečkega obraza je strmel vanjo s širokimi očmi. V rokah je tiščal dolgo vojaško puško, staro italijansko orožje, nerodno in nevarno, kot bi ne vedel, kaj z njo početi.

Kaj pa tale, je vprašala Rdečevratca, a je tudi s teboj? Ta je, dvigajoč se od tal, nenadoma Dekletu se je fantiči zasmilil. Bil je tako mlad pa ozkih, krhkih ramen, vse slaboten. Zdel se je kot mladi zaječ, ki je pod očmi igral od matere in zdaj čaka na zakol.

Zazrla se je v kočjo. Bil je star in izbrablen, vse oblepljen z o-stanki posušenega hlevskega gnoja. V njem je bilo nekaj slame, na njej je lezal ranjenec.

Zelo umazana, svoje dni siva vojaška planda, je smrdeela po konjskem. Ranjenicu je pokrivala vse, razen rok in obraza. Roke so bile bele in prosojne, v sle-znati dornala vse modrozeleno žile in fantiči, ki je stopal za vozom, niha prišla v postev. Človeka je

bim, nesnažnim pokrivalom, je bilo presunljivo.

Pogled na roke je dekle močno prizadel. Pričel v življenju je zdaj občutil, kako so pravzaprav roke, razen obraza, od vsega se najbolj povezuje s pojmom človeka. Človekove roke lahko mnogo povedo, lahko govorijo. Zdal so mrtvo, brez življenja ležale ranjenicu ob telesu.

V dekletu je nenadoma vzvalovila neka široka, nesebična pri-pravnost, da bi mu pomagala. Ubogi človek, ubogi človek... je ves čas gusoval.

Sodeč po zunanjem videzu je ranjenec moral silno trpeti. V resnici je bil skorajda neobutljiv, njegov dno je bil daleč, od-soten od pričujočega dogajanja. Utegnil je biti tace na poslednji meji, kjer se naravne funkcije telesa samodejno še podrejajo za-povedim nespremenljivih, večnih zakonov življenja, duha pa se že odtrjuje od telesa, da bi ga v u-sodnem trenutku za vedno zapustil in se pogreznil v brezkonno, neodumljivo praznino, ki je konec in začetek vsega.

Zdal je naporno razpri temne trepalnice. Zagledala je njegove zelenkasto-rjavce oči. Presenečeno se je združila, kaj podobnega še ni videla: v njih je živelo migo-lasto nešteto drobnih živih pikic, zgoščeno utropanjih in svetilkajo-čih se, radoživih, upornih, žej-nih svetlobe. Toda v voščeno u-mirjenem izrazu okrog usten in nosu, v hladni, gladki neignosti izmučenega čela, se je tihozvala smrt, zavratno prisotna in opre-zujoča.

Dekle je bilo kot prevzeto od upornega brenja prijaznih svet-lih pikic, ki so ob vsem trpljenju v njegovih očeh s takšno močjo izpovedovale njegovo voljo in ljubezen do sveta.

Suhe, blede ustnice so se mu komaj opazno skrivale, skušal se je nasmešiti. Hvaležno jo je po-gledal in spet zaprl oči. Premaknil je vročino, izsušeno roko, s ko-ščenimi prsti je tipal proti kole-nu, kjer je bilo položeno njegovo orožje. Živčno so drseli po jerme-nju in gladki črni cevi brzostrleke. Razumela je, da ga je groza. To je zapopadla z vprav ostroumno žensko pronicljivostjo. Groza je kot ledena, črna voda preplav-ljala vse njegove misli, vsa njego-va čustva in telo. Bila je tem strašnejša in neznosnejša, ker se je obenem v njem s večjo močjo prebujalo in raslo tudi neko naravno bolešno hrepenenje po vsem, kar je obdajalo, kar je še gledal, čutil, vonjal in poslušal, od česar se ni ni hotel posloviti, zamenjati z nečim ne-zanimim, pošastnim.

Silovita viharnost asprotujočih si misli in čustev, ki so ga pre-tresala, se je kot odsvit daljne nevihte odražala v težki bledeci njegovega obraza.

Dekle je natanko slutilo, kako je z njim. To njegovo duševno stanje je ostro občutil kot svojo lastno bolečino. Bila je pretrese-na in ganjena.

Lahko bi živel, če mu pomaga-mo. Kaj bo, če ga najdemo... Oh tej misli jo je zabolelo pri srcu. Nekaj je treba napraviti. Naj bo, kar hoče. Morda bo pa še vse dobro. Zdal je bila trdno od-ločena: nekaj je treba napraviti...

V istem trenutku je kot neusmil-jen bič ledene stvarnosti presek-lal zasanjano tišino doline reket rafal. Visoko na planoti je grme-če zalajala težka strojnica. Zapokale so puške, zadrdrali puško-mitraljezi. Smrti strah se je vse-lil v vsa živa bitja: najmočnejši je bil v epicentru, potem je nje-vož učinek pešal v širjavo valov-nih kolobarjev in zamrl šele tam, kjer so ptici brezskrbno brusili svoja sočna grla daleč od uniče-nja in smrti.

Dekle je prebledelo. Močno se je zadržalo in se začelo tresi. Njeno gladno, lepo lice se je spremenilo v groščino, bilo je pretresljivo revno in vse vino. Omenjeno je strmel v Rdečevratca in brez glasu premikala ustnice.

Stran... stran... tu ni prostora... Stran... izdajala z glasom, ki prav tako ni bil več njen.

Marica... Noter!... Starec se je v bajti drl kot obsejani. Takoj noter in zapahni vrata!...

Dekle je se omahovalo. Kot da neki hud boj v njej še ni končan. Potem se je z vso močjo pognala proti hiši in izginila v njej. V vratih je zasikral ključ. Koča je zdaj nenadoma bila kot izumrla, tako se je zdela, kot da v njej nikoli ni bilo ljudi.

Fanta ob vozu je zvil. Prekral v lednji, z glavo proti zemlji, je ob-jemal kolena in ječal, zdelo se je, da umira.

Rdečevratca se je presenečeno sunkovito oziral daleč na levo zdaj na desno, nasršen in divji od stra-ha. Buljil je v vrata, ki so se zaprla za dekletom. Napravil je še dva tri korake proti hiši, ne-odločno obstal, nato se je, kot bi ga nekdo švrknil z bičem, divje zasukal in zdrljal k vozu.

Na planoti se je lomilo. Nekeje v bližini je kot z jasnega zapa-sketalta strojnica, vsckalo je ne-kaj brzostrleke. Privid smrti je iz ljudi napravil živali. Brezkonni, vsi naježeni od groze so smrti strmeli naravnost v oči.

Konj je navidez brezbržno strigel z ušesi. Z gobcem, poveyme-nim do tal, se je na razkrčenih nogah tresel kot trepetlika, vse mišice na njem so drgetale do najmanjšega vlakna.

Ranjenec je z rameni in glavo molel iz kočje. Z zadnjimi močmi se je s silnim naporom privzdignil na komolce, se drhtel

po vsem telesu se dvigal in se končno oprl na roke.

Prizorišče okrog njega je bilo od pamtlivega znano: zemlja, gozdovi, voda, nebo. Izza teh narav-nih kulis so zdaj zdaj v sredo do-gajanja imeli poseči usodni pro-tagonisti tragedije, katere katarza bo njegov konec.

Vendar slutnja o koncu še ni dokončna resnica. Vse v njem je kričalo: Napravi nekaj! Napravi nekaj!... Napravi... V brezkrvnih možganih se je bliskalo, vse je rdeče odsevalo od silnega posled-njega napora, da se do smrti spo-prime, da bi si ohranil življenje.

Oprl se je na blatno stranico kočje, vso težo je prenesel na le-vo roko. Pošev opt je z vso močjo svoje volje počasi divgoval des-nico, svetla črna cep revolvorja je pobilskovala v soncu. Ohvela se mrtvo v zraku kot znamenje, kot grožnja in ukaz: Naprej!... je polihoma spregovoril. Še nekaj-krat je premaknil ustnice, iz ka-terih ni bilak nič glas. Desnica je omahnila v koš. Zdrnil je na-za na slamo, ječal je in težko dihal.

Rdečevratca je ob vozu hropeč grabil po svojem sunkovitu, polo-ženem čez stranico kočje ob ranje-čevi glavi. V sencih je butala k', v glavi je grmel. V njej je bila ena sama misel: Tedi! Tedi!... Reši se!...

Ostal je prikovan ob vozu. Te-ci... tedi... Ni našel moči, da bi se premaknil. Strmel je v voščeni obraz v vozu. V stisnjene ustnice, v zelenkaste oči, ki so srepo, oč-tajoče strmele vanj. V roko, ka-tare prsti so vročino stiskali črni držaj pištole.

Od možganov do drobnoja ga je zaskelelo, kot brtva se je zase-kalo vanj: Pa ja... pa ja ne misli... Oh, prekleto!...

To-tovariš, ne boj se... ne boj se! Skremženih ustnic od joka in z oči polnih solz, se je ves sto-rast sklanjal nadenj, nabit od usmiljenja in strahu. Ne boj se... ne boj se... je ječal, omotčen od groze in nevolji.

Naglo je stekel h konju. Fant je hlipal, puška mu je poskakova-la na ramenu, njena cep je vi-soko nad njegovo glavo štrlela proti jasnemu nebu.

Ne tulil!... Naprej!... je zarjovel in z vso močjo vsekaj s povod-cem po konju. Presenečena žival se je sunkoma pognala naprej. Voz je poskočil divje zadrdral po cesti in kmalu izginil v gozdu.

Stegnil je roko in jih odstra-nil, pomislil je, kako dolgo je že, odkar je bil zadnjič previt. Na istem mestu je trenutek zatem o-pazil drobne črvičke. Začudil se je, začel je odvračati obvezo. Čr-vičkov je bilo vedno več. Ko je

prišel do rane, je ostrmel. Tu je bil cel vrelec drobnih, živah-nih, belih hudičkov, vsi so m-gali prestakovali drug drugega, se mešali, kot da so vsi iz sebe od veselja zaradi izobilja, ki so se v njem znašli.

S koncem povoja je črvičke odstranil s rane. Občutil je ne-kakšno globoko zadetost, ko jih je metel na tla: tu boste orenili, je pomislil, čeprav je vedel, da so neškodljivi, kar nastajajo iz same-ga gnoja. Zato si stvari ni gnil k srcu.

Tema je naraščala, z njo je v njem rasel občutek neke brezda-nje zapuščenosti. Nekajkrat ga je obup talo stislji za suho grlo, da je zahlipal v gluho noč.

Prideta? Se vrmeta... Se ne vr-neta? So ju ujeli, ubili?... Iz te-me se je čul škodoželjen glas: Ubili so ju... ubili so ju... Po vsem telesu ga je spreletela hlad-na mršavica. Otepal se je stra-hu, si skušal dopovedati, naj bo bolj stvaren, naj se umiri, naj se nikar ne preda brezglavi grozi, ker bo to zanj samo slabo.

Morda ju niso ujeli... morda še prideta, se vrmeta... Toda kaj, če ne prideta? Da, če ne prideta...?

Spomnil se je na od strahu no-re fantove oči, ko so z vozom prišli do zadnjega ovinka pred vasjo, ki so skoznjega morali do-javke, kjer so ga imeli prevzeti bolničarji. Od nasprotne strani je izza njega nenadoma pridrel ne-znan partizan. Zagledal jih je in za hip obstal kot vkopan. Potem jih je prepoznal, z divjim zama-hom roke zarjul: Neemci! in pla-nil v goščavo proti rečici.

V istem trenutku je na cesti škrtnil pesek. Rdečevratca in fant, oba sta se znašla med drevjem, v gozdu, ki je bil tik ob cesti. Bila je tišina kot pred nastankom sveta, nikler nobenega glasu, ni-ker najmanjšega šuma, vse kot izumrlo: je onadva sta med drev-jem sunkovito dihala kot dve ži-vali. In rečica je šumela, toda to tišino ni motilo, dopolnjevalo jo je in se z njo spajalo. Motilo jo je samo hropeč obah, ki sta čutila, da jima je smrt za petami.

Ječalni tlesk zapirajoč brzostrle-ke je v brnečem vzdušju bil kot smrtonosna puščica, preden za-de-ne in se zasadi naravnost v srce. Rdečevratca je sunkoma ob-stal, zgrabil fantiča za ramo in ga v telu odvlekel nazaj do vo-za. Vse se je odvijalo kot v ne-kih vročinskih sanjah, v neki pi-lani, nerazumljivi omami. Bil je en sam splet pametnih in nespa-metnih besed, ukrepov, gibov, ve-ljkih bolečin in pridušnih kri-kov, kletvic, norega hlastanja in naglice brez smisla. Trije part-o-či, napeto uprti v mrtvi kot ovinka, kjer so se vsak hip inele po-kazati strašne stivozene postave v ječelnih šlemih.

DUŠAN FURLAN

(Nadaljevanje v prihodnjem jubilejnim dodatku)

Naši jubilejni dodatki za 25-letnico

Za 25-letnico našega dnevnika smo prejšnjo soboto 22. t. m. izdali obsežnejšo jubilejno številko, ki vsebuje več tehničnih prištevov ter številne fotografske posnetke spomenikov naših padlih pod naslovom »NASIM PADLIM OD MILJ DO TRBIZA«. Jubilejna številka je obsegala 16 strani in je izšla v nekoliko večji nakladi, tako da jo tisti, ki so jo v teh dneh morda spregledali, lahko naknadno naročijo pri naši upravi, saj je vzbudila — kot smo zvedeli — precej zanimanja.

Vse ostale prispevke, ki smo jih prejeli za našo jubilejno številko pa bomo objavili — kot smo na tem mestu že sporočili — v nekaterih sobotnih

JUBILEJNIH DODATKIH

Vsak sobotni jubilejni dodatek bo obsegal dve strani in bo vseboval še ostale fotografske posnetke spomenikov padlim. Priporočamo bralcem, da omenjeno jubilejno številko in vse jubilejne dodatke shranijo za spomin na letošnje jubilejno leto 25-letnice osvoboditve; prvi dodatek objavljamo danes. Ostali jubilejni dodatki pa bodo predvidoma izšli v prihodnjih sobotah s sledečimi prispevki:

DANES, 27. JUNIJA 1970:

DR. DRAGOVA ŠEPIČ: »Zavezništvo, NOB in vprašanje jugoslovanske - italijanske meje« (Zanimiv neobjavljeni dokument Morski Officea od 14. julija 1941 in druge podrobnosti.)

IVAN FISCHER: »Ob 60-letnici jarmarskega društva« (Hancke, Novak, Marinič, Rudolf, Brinšek in drugi jarmarski pionirji — 110 zabojev dragocenega znanstvenega gradiva iz Postojnske jame so Nemci prepeljali nekam na Bavarsko, kjer je dobro ohranjen le del bogate knjižnice.)

DUŠAN FURLAN: »Zelena dolina Tribuša« — I. del.

SOBOTA, 4. JULIJA 1970:

IVO MARINČIČ: »Pesem novega življenja«.

ZIVA GRUDEN: »Da bi mi mladi nadaljevali delo...« (Po sledovih partizanske šole v Beneški Sloveniji.)

PETER STRČIČ: »Stoletnica prvega hrvaškega lista za Hrvate Istre« (Tržaška »Naša sloga« — Prva številka je izšla 1. junija 1870 v Trstu in list je izhajal do leta 1918).

DUŠAN FURLAN: »Zelena dolina Tribuša« — II. del.

SOBOTA, 11. JULIJA 1970:

FILIBERT BENEDETIČ: Pesem.

ALBERT REJEC: »Slovenci v tržaških anarhističnih skupinah pod Avstrijo« (Med njimi je bil tudi beneški Slovenec Umberto Krajnik. Imeli so — kot vsi pravi Slovenci — tudi svoj pevski zbor.)

R. G.: »Iz dnevnika trjastneletnice«.

DUŠAN FURLAN: »Zelena dolina Tribuša« — III. del.

SOBOTA, 18. JULIJA 1970:

MARIJA MIJOT: Pesem.

DR. GOJMIĆ DEMŠAR: »Ob zaključku jubilejne sezone Glasbene matice«.

D. p.: »Od resnega do komičnega« (Društvo »Gallino Sevino« v Londerju — Dante in šola v Bovecu.)

MARIJA RUTAR: »Ljudski odir« v Tolminu in »Zvezda« na Ciglinju.

SOBOTA, 25. JULIJA 1970:

DR. ELIO FORNAZARIC: »Obmejna blagovna izmenjava 1957-1969«.

MARJAN TRATAR: »Prijetni spomini bivšega korektorja v juniju 1945«.

—s-a: »Iz zgodovine jugoslovanske socialdemokratske stranke med prvo vojno« (Odlomek iz diplomskega dela slovenskega visokošolskega na tržaški univerzi.)

SOBOTA, 1. AVGUSTA 1970:

DR. JOŽA VILFAN: »Kdo ima prav: Ivan Cankar ali Dušan Kermavner?« (Ponatis iz koprške revije »Obala« — z avtorjevim dovoljenjem.)

STANISLAV RENKO: »Jubilej P. d. in njegovo mesto v zgodovini slovenske pisane in tiskane besede« (Iz govora na tovarniškem srečanju z bralci 21. junija 1970.)

(Kolikor bo uredništvo prejelo še nekatere zanimive objavljene prispevke, jih bo prav tako objavilo v enem izmed »jubilejnih dodatkov«.)

Seneda je uresničenje gornjega programa odvisno od stavkovnega gibanja tiskarskih delavcev, ki — v trenutku, ko pišemo te besede — še ni zaključeno.)

Človeštvo se bo zadušilo - meni znanstvenik Piccard

Sloviti švicarski znanstvenik Piccard mlajši je pred nedavnim v nekem svojem intervjuju rekel, da če ne bo v najkrajšem času prišlo do korenitih sprememb v načinu življenja, se bo naša civilizacija, ki jo imamo, izgubila. Znanstvenik ni rekel, da strahovalno obtožbe kar tako, pač pa je navedel konkretne podatke. Predvsem je rekel, da detergenti in razna druga kemikalna sredstva, ki se v civilizirani svetlu uporabljajo v vedno večjem obsegu, predstavljajo velikansko nevarnost za človeka in favno morij in tekočin. Ker se večina detergentov ne topi, zastirajo vodo vedno večje količine teh kemikalnih sestavin morja in vse, kar je živga v morju, počasi umira. V zvezi s tem je navedel tudi konkretne podatke v raznih jezerih, rekah in morjih. Morje torej, ki naj bi služilo bodicim generacijam kot vir vedno večjih količin hrane, bo zaradi tega opustelo in dajalo vedno manj, z druge strani pa bodo morja izgubila tudi svojo drugo funkcijo, funkcijo »prezračevalca«.

Miniturni TV-sprejemniki

MOSKVA, 28. — Tudi v Sovjetski zvezi so se lotili izdelovanja majhnih TV-sprejemnikov. V tem primeru ne gre za običajne prenosne TV-sprejemnike, ki jih zasledimo pri nas že daleč časa, pač pa za resnično majhne sprejemnike, ki nimajo elektronke pač pa le tranzistorje. Televizor, o katerem govorimo, je »Elektronika VL-100« in tehta komaj nekaj nad 2 kilograma in pol. Te televizorje izdelujejo v leningrajskem podjetju »Mezon«. Letos jih bodo izdelali 25.000. Ti televizorji so praktični zato, ker jih lahko priključimo na električno mrežo, ali pa delujejo na baterije.

je v zvezi s tem navedel vlogo alga, ki dovajajo morju kisik kot ga ohranja dojava kopensko rastlinstvo. Ker morska flora izumira, bo tudi tega »prezračevalca« vedno manj.

Drugi moment, ki postaja glede tega izredno pomemben, je vedno večja poraba najrazličnejših tekočin goriv, pa tudi plinov in drugih tovrstnih sredstev, ki so v vedno večji rabi v tovarnah, industrijskih pogonih in v motorizaciji. Da bi mogli en liter benzin ali avtomobilski motorju izgoriti in dati pogonsko moč, ki se od njega zahteva, porabi 16 kilogramov (ne litrov) ali kubičnih metrov zraka. Toliko zraka porabi človek v 24 urah. Če pomislimo, da je na svetu nad 200 milijonov avtomobilov, ki naj porabijo na dan v povprečju po pet litrov benzina, vidimo, da 200 milijonov avtomobilov porabi več zraka kot ga porabijo tri milijarde ljudi.

Dodajmo k temu peči, velikanke peči velikih tovarnih in podjetij, ki potrošijo neprimerno več zraka kot ga porabi benzinjski motor in potem nam bo kaj kmalu jasno, da očiščeno naše Zemlje postaja vedno bolj siromašna, ker je poraba zraka in posledno s tem človeku življenjsko potrebnega kisika, vedno večja, tako da se ravnotežje, ki je veljalo doslej, počasi razpada, ki je rekel švicarski znanstvenik Piccard mlajši.

Sicer pa nam, posredno vsaj, dokazuje to tudi vedno večja zaskrbljenost vodilnih ljudi v bolj razvitih deželah. Predsednik Nixon je zagotovil Američanom, da bodo v prihodnjih desetih letih ta problem rešili. Morda ga bodo rešili v ZDA. Kaj pa pri nas v Evropi? Pravzaprav niti ZDA ne bodo mogle rešiti tega vprašanja, če ga ne bo reševal ves svet, kar pa, da so v ZDA glede tega dokaj na tistem, kar velja v večji ali manjši meri tudi za najbolj razvite predele Evrope.

TUJI ČASNIKARJI SO BILI NAD SLOVENIJO NAVDUŠENI

Novi načrti za razvoj turistične dejavnosti

Potrebni je še veliko hotelov - Usmeritev na gostinstvo na vasi

V zadnjih časih, ko človek beži iz divjega mestnega vrveža, so kot nalašč samotne gorskih vasi, kjer najde človek malo miru. Na sliki domacija v dolini Tamar, kjer je tudi polti hladno, miru in tišine pa na pretek.

(Od našega dopisnika)

BEOGRAD, junija. — Zvezno tujstvo za informacije prejema s sodelovanjem republikanskih tajništvo za informacije in drugih ustanov (npr. turistične zveze) vsako leto obiske posameznih krajev za dopisnike tujih listov ali radijskih postaj in agencij. Pred kratkim je republikansko tujstvo za informacije SR Slovenije s sodelovanjem zveznega tujstva organiziralo tridenesni obisk tujih novinarjev, ki so obiskali Ljubljano in nekaj krajev na Slovenskem. Čeprav je res, da verjetno večina bralcev Primorskega dnevnika Slovenijo bolj ali manj dobro pozna, menim ali upam, da jih bo zanimalo, kakšen vtis je napravila na tute novinarje posebno na tiste, ki so bili tokrat prvič v Sloveniji, ta najbolj zahodna jugoslovanska republika. Vrh tega menim, da ne bo odveč, če se miho glede seznanimo z načrti za turistični razvoj Slovenije.

Pravijo, da je prvi tute najvažnejši, da je pogosto od njega in od v začetku ustvarjenega razpoloženja odvisen uspeh. Lahko rečem, da je bil prvi stik kolegov s Slovenijo, da je bil pogled z vlakna na kraje ob železnici do Ljubljane ter srečanje z lepo urejeno in čisto Ljubljano, ki se je kopala v soncu, za vse njih zelo prijetno presenečenje.

Pred nedavnim so imeli v ZDA velike demonstracije, na katerih so sodelovali predvsem mlajši ljudje, ki so zahtevali, da naj jim vlada objavi ukrepe, ki bodo zagotovili vsaj toliko svežega zraka, da bo človeku dano, da se v zastupljenem zraku velikih mest ne zaduši.

In o tem, kako zna biti zrak velikih metropol zastupljen, je dokazal konkreten poskus sredi Pariza, ko so v neposredni bližini Slavoloka zmešali postavili na sredino ulice kmeto s podgano. Čez tri minute so podgano, ki prav gotovo ni navajana svežega planinskega zraka, zastupili plini iz avtomobilskih izpušnih cev.

Zaradi naglega zanimanja, tako tujih kot domačih gostov za Slovenijo, so glavni problem gostinstva zmogljivosti in razširitev cest. Mnogi tuj gostje se v glavni sezoni ne morejo zadržati v Sloveniji.

Preveč tvegati in to bi se vam znalo maščevati. Imeli boste srečo, da boste prišli v prijetno družbo.

ŠKORPIJON (od 21.10. do 22.11.) Ne zaletavajte se, ker vam tega razmere ne dopuščajo. Tudi v družbi se držite raje ob strani.

STRELEC (od 23.11. do 21.12.) Če ne boste dovolj pozorni, bi se vam znalo kaj hudega pripetiti. Vaša pobuda nima vzroka.

KOZOROG (od 22.12. do 20.1.) Čeprav ne bo šlo vse gladko, je uspeh zagotovljen. Neko staro prijateljstvo bo oživelo.

VOĐAR (od 21.1. do 19.2.) Srečo boste imeli in to bo pripomoglo k uspešnim finančnim podvigom. V čustvenih zadevah pa razočarajte.

RIBI (od 20.2. do 20.3.) Odlične prilike za nove posle. V novem okolju vas bodo sprejeli z navdušenjem.

venji, ker so vsa ležišča zasedena. Slovenija razpolaga trenutno z okrog 53.000 ležišč v hotelih, zasebnih obratih in planinskih domovih. Kako malo je to, kaže primerjava s sosedno avstrijsko Koroško, ki je polovico manjša od Slovenije, a ima 178.000 ležišč. Zato se v Sloveniji glavna skrb posveča gradnji novih objektov, povečanju števila ležišč in vseh drugih za razvoj turizma potrebnih objektov in naprav. V tem pogledu so že pripravljene načrti, ki bodo deloma uresničeni s krediti Mednarodne banke oziroma skupno s sosednimi državami (n. pr. zimsko športno središče na Kaninu). Ob 33 kilometrov dolgi morski obali Slovenije bodo zgrajeni novi objekti na področju med Piranom in Portorožem, na področju Izole, Kopra, Ankaranu. V celinskem delu Slovenije je v načrtu, da se Bled, podobno kot je primer z Bohinjem, odkar so zgrajeni objekti na Voglu, spremeni tudi v zimsko turistično središče. Predvidevajo se nadalje gradnja novih objektov na področju Kranjske gore (pogosto za žičnicami) gradnja zimske športne središča v občini Bovec (Kanin), ter novih objektov na področju Tržiča, na Kravcku, Veliki planini, v Savinjski dolini, na Pohorju itd.

Zanimiv je načrt, da se čim več vasi vključi v turizem. Vedno več je namreč ljudi, ki se žele opoditi od mestnega vrveža, ki so željni pravega miru, ki ga je danes moč najti samo še v hribovskih vaseh. Vsačini bodo predpisi, ki se pripravljajo, lahko dobili cenene kredite za adaptacijo sob in drugih turističnih obratov. S tem se bo ne le povečalo število turističnih krajev, omogočil res mirni počitek (v Avstriji je nad 260 vasi, v katerih občina jamči gostom popoln mir), temveč preprečilo, da mnoge lepe hribovske vasi zaradi odhoda prebivalcev za zaslužkom v tujino postanejo puščavine. Koliko je samon na Tolminkem in Cerkljanskem prekrasnih vasi, ki so kot nalašč ustvarjene za turizem, vasi, kamor še ni stopila noga slovenskega meščana, kaj pa šele tujca. Z uresničenjem tega načrta, za kar bo seveda potrebno precej truda, časa in propagande, bo Slovenija odkrila jugoslovansko in tujcem doslej neznan kraj in omogočila prebivalcem teh zakonitih, večinoma revnih vasi lepše, udobnejše življenje.

Predsednik izvršnega sveta SR Slovenije Stane Kavčič, ki nas je sprejel neposredno po prihodu v Ljubljano v vili »Podrožnik«, je med drugim jedrnat prikazal gospodarski in notranji - politični položaj Slovenije, stalnice Slovenije glede rešitve aktualnih gospodarskih vprašanj, glede razvoja in nerazvitosti krajev jugoslovanske države. Kavčič je odkrito, brez začrtov odgovoril na številna vprašanja. Splošni vtis, tako razgovora s predsednikom republikanskega izvršnega sveta tov. Kavčičem, kot neposredno zatom z Leopoldom Krescem je bil, da imajo odgovorni politični in gospodarski krogi Slovenije, tako glede načina in možnosti rešitve tekočih problemov kot glede perspektive nadaljnjega vsestranskega razvoja republike v okviru jugoslovanske skupnosti in glede skladnega razvoja jugoslovanske skupnosti sploh, zelo jasne poglede.

B. BOŽIČ

Rafael Perhauc: Delež Slovencev pri uporih mornarjev v Boki Kotorski leta 1918

XL

Ko sva bila sama v pisarni, me je prav prijateljsko opozoril, naj mi moja sestra Angeca ne piše več tako zavednih narodnih pisem, ker če jih bo kdo drug čital, bo za oboja slabo. In je pisano, me mu bil in sem mu še danes za to pomembno opozorilo.

Med eskortiranjem po koroških ulicah me je opazil nadporočnik First, moj zagovornik pred naglim sodiščem. Prišel je k meni in me vprašal »kaj ste še vedno zaprti, mar niste na svobodi?« Povedal sem mu, da ne vem, zakaj sem zaprt, on pa mi je rekel »zapazite povsod in molčite, kjer boste, bo šlo poročilo za vami in vas bodo opazovali.« Kakšna plemenitost oficirja Madžara, če se ne motim Judo, proti Slovencu, tako rekoč separatistu proti skupnosti avstro-madžarske monarhije.

V zaporu na Vermaču se mi je globoko vtisnil v spomin naslednji žalostni dogodek. Mornar Mirko Mavrinac, domneje bil iz Sušaka, njegova govornica je bila pol slovenska, pol hrvaška, je prejel od doma pismo in ni ga več kot žalosten pokazal. V pismu mu roditelji pišejo, da mu ne morejo oprostiti, ker je izdal enašega dobrega cesarja. Odkrili so se sinu. Obupan se je zavlekel v kot, zahteval je, zapuščen od vseh, celo od svojih staršev. Da, res žalostni so bili ti časi.

Za binkošti 1918 (nedelja 19. maja) so nas zbrali okrog 100 »slazkih« zapornikov iz raznih utrd okrog Kotora. To zbiranje nam je objavil nadporočnik-avditor dr. Lavrenčič. Vircali smo se na trgovsko ladjo Sparta, ki nas je prepeljala na Reko. Pri trli na strani 67, da »so se odprla vrata zaporov v maju mesecu za 300 upornikov«. Mogoče, nočem oporekati, 100 nas je bilo vsekakor. Z Reke smo nadaljevali z železnico v Pulj. Tam sem bil krajši čas na stari vojni ladji brez topov Babenberg, kjer so bili zaprti samo politično nezanesljivi mornarji vseh narodnosti. Nato so me premestili — zopet kazensko — v pomorski bataljon na italijansko fronto, ki je bila tedaj ob Plavi.

»Plavi« sem imel znanca Janka Kocjana, sedaj živi v Ljubljani. Cesta na Loko, ki je bil podoficer-pisar na eskadrski sodišču na bojni ladji Radezky. Na to sodišče so prispeli vsi mornarji od vojaškega sodišča v Kotoru. Kocjan mi je pravil, da je tam podčrtano pisalo, da sem se na sodišču izredno mirno obnašal in

s tem napravil vtis nedolžnega človeka. In tega »nedolžnega« človeka so sedaj kazensko poslali na fronto. Toda kmalu so napravili novo obtožnico in izdali nalog za zaporo (Heftbefehl). Zahvaljujoč Kocjanu, ki je zadevo zaдржал in pošiljal obtožnico tja, kjer me ni bilo, me tretja zapor na kazen ni doletela. V Portogruaru v Furlaniji sem si nakopal hudo malarijo, nakar sem odšel septembra meseca na zdravljenje v Olomouc na Moravskem. Oktobra sem prišel na bolniški dopust v Skofjo Loko. Sedem dni pred koncem vojne bi se bil moral vrniti v svoj bataljon, toda razpad države je bil pred vrati in ostal sem kar doma. Prva svetovna vojna je bila zame končana. »Če bi bili tudi drugi mornarji in vojaški tako odločni, kakor so bili bokijski mornarji februarja 1918, bi bil konec vojne verjetno že v tem mesecu in nešteto žrtve in mnogo trpljenja bi bilo prihranjenega. Toda komaj po osmih mesecih so se naši ideali uresničili. «Stojem se za dolednega borca za mir in k temu cilju je bil usmerjen moj skromni prispevek pri uporih mornarjev v Boki Kotorski.«

Skofja Loka, 25. II. 1970.

VIKTOR ŽUZEK

Marušič rdeči komandant na rušilec Balaton

Gabrijel Marušič je bil pred vsotopom v mornarico poštni aspirant v Gorici. V času upora je bil vrcan na rušilec Balaton kot radiotelegrafist. To je bila sodobna pomorska enota, grajena leta 1912 s tedaj skoraj vrhunsko hitrostjo 32 morskih milj (okrog 60 km na uro). Posadka je štela 100 mož.

Na manjših enotah — torpedovkah in rušilcih — je bil odnos med oficirji in mornarji bolj človeški. Tu ni bilo velikih nasprotij, zaradi tega tudi ni imel upor globljih korenin.

»Na Balatonu je vibrala 2. februarja zjutraj rdeča zastava. Mornarji so zahtevali, naj se izvoli komite mornarjev in uporniški komandant. Ko je neki predlagani podoficer odklonil, da bi sprejel funkcijo komandanta, so izbrali človeka, ki je kazal popolnoma drugačno vneto do upora: bil je to podoficer Gabrijel Marušič, ki je v Gorici absolvirval štiri razrede gimnazije. Že dan prej je predlagal, naj bi mornarji Ba-

latona zasedli pošto v Hercegovnem.

Novotvoljeni komandant je takoj zahteval od legalnega komandanta kapitana fregate Morina, naj mu izroči ključje municijskega skladišča, da bi pripravili vse, kar je bilo potrebno za borbo proti suhozemski vojski. Morin se je temu upiral, pozval je vsa posadko k razsodnosti. Na ladji izdaja ukaz je on in se bo uklonil le sili. Marušič je nastopil proti komandantu, ki je bil pri posadki zelo priljubljen, korektno obeneb pa tudi odločno: ne, nič nimamo proti oficirju Balatona in tudi žal bi nam bilo, če bi jim morali povzročiti kakšno nevednost, vendar moramo sedaj držati s krmiteljem, ker razmere so pač drugačne, pravica je za vse enaka. Pomislil naj se na njegov primer: v mornarici služi že 9 let in si ni napravil nebene eksistenice in celo degradiran je bil, češar ne bo pozabil vse življenje. Teka dne je bila hrana za vse enaka, ker provantski podoficer ni dobil za oficirje nobenih posebnih dodatkov.« (Plasčka str. 110).

»Kure« minevale. Uporniški komandant Marušič se je trudil, da bi obdržal svojo avtoriteto in da bi izvršil vse ukaze, ki so prihajali od vodstva upora na Georgu. Ko pa je prišlo do tragičnega obstrlejanja ladje Rudolf, je našel Morin, skupaj z oficirji, s katerimi so uporniki zelo obzirno ravnali, odziv med omahljivci posadek. Ob 15.30 sta prišla dva podoficerja k oficirjem in jim sporočila, da posadka ne želi več sodelovati pri uporih ter da bo sledila križarki Novara (ki je medtem odplula v notranji zaliv B.K., kjer so se zbirale cesarjeve ladje).

Kmalu nato je BALATON izplul, svet rdečo zastavo in vplul v notranji zaliv. V mestecu Risan je rušilec pristal ob pomolu, kjer so Marušiča in njegovih šest najzgodnejših sodelavcev izkrcali na kopno in takoj aretirali.«

(Stulli / I. str. 247)

Toda Marušič ni bil le upornik na Balatonu, bil je tudi član komiteja, ki se je upor pripravljal. Vodil je zunanjo propagando. O tem pričajo 3 dopisnice, ki so jih vojaške oblasti zaplenile med Marušičevimi osebnimi stvarmi. O teh dopisnicah bomo govorili v nadaljevanju.

Na srečo Marušiča in tudi Žužka, ki je eno teh dopisnic pisal, je bila ta korespondenca zaplenjena šele tedaj, ko je bil sodni proces pred naglim sodiščem že končan in je bila prvim osmim

upornikom že izrečena obsodba (11.11.) Komanda Boka Kotorske je namreč komaj 13. II. sporčila vojaškemu sodišču v Kotoru o izsleditvi žužkovne dopisnice med Marušičevimi osebnimi stvarmi. Zaradi tega tudi ni prišel Marušič v prvo skupino najbolj obremenjenih upornikov, pač pa je kasneje, 17. oktobra, ko so izpustili iz zapora 348 upornikov, ostal še dalje v zaporu do razsula avstrijske države.

Na sliki, ki jo vidimo zgoraj, je sedel 13 upornikov na ladji Caterina Gerolimich, ki čakajo v Boki Kotorski prevozno sredstvo za prevoz po morju do Reke. Slikano v Kotoru 4. novembra 1918. Original slike je pri Marušičevih vdovi v Mirnu pri Gorici. Marušič je označen s strelico in ima belo kapo na glavi. Levo od pehotnega oficirja, ki stoji v sredini, je Marcello Caliparis iz Trsta (1888 - 1956). Drugi na desni od oficirja (med četrim in petim sedečim od leve) je Angelo Pahor, tudi iz Trsta 1890 - 1958). Skrajno levo sedi Petar Jerat iz Murtera (Šibenik roj. 1889), tretji pa je Renato Bertič iz Riva (Tiro, roj. 1894). K tej sliki bi dali še nekoliko bolj obširno pojasnilo. Na trogiški ladji Caterina Gerolimich je bilo od 14. septembra zaprtih 379, od 17. oktobra dalje pa 31 upornikov. Avstro - ogrska monarhija je razpadla 31. oktobra. V Pulju so tega dne vbrale na vseh vojaških ladjah jugoslovanske zastave, v Boki Kotorski se je to dogodilo 1. novembra. Tega dne so mornarji in podoficerji sneli s kap avstrijske embleme. Namesto tega so pripadniki pomenih narodnosti prilihi na kape trakovne ržnih barve, ki so simbolizirali njihovo narodno pripadnost, kar se na kapah dobro vidi. Na sliki vidimo le 13 bistiš upornikov, ostali so člani posadek Caterine in vojaški - stražarji.

(Nadaljevanje sledi)

HOROSKOP

OVEN (od 21.3. do 20.4.) O finančnih zadevah ne odločajte danes, pač pa prepustite ta problem času. Posredovate boste morali v nekem sporu.

BIK (od 21.4. do 20.5.) Našli boste rešitve za zadevo, ki se že dolgo vleče. Če v družbi nekaj ni prav, naj vas to ne spravlja v slabo voljo.

DVOJČKA (od 21.5. do 22.6.) Vplivni znanec vam bo pomagal k uspešnejšemu zaključku naloge. Bodite velikodušni z vsemi.

RAK (od 23.6. do 22.7.) Ščititi boste morali svoje interese proti ljudem, ki bi vas radi spodenili. Previdni bodite tudi s svojim predstojnikom.

LEV (od 23.7. do 22.8.) Svoje naloge boste pripeljali do zaklenelega cilja. Priročiti si boste morali nekoliko več počitka.

DEVICA (od 23.8. do 22.9.) Možnosti so velike, kljub temu naj se vam ne mudi preveč. Kontrolirajte svoje živce.

TEHTNICA (od 23.9. do 23.10.) Preveč tvegati in to bi se vam znalo maščevati. Imeli boste srečo, da boste prišli v prijetno družbo.

ŠKORPIJON (od 24.10. do 22.11.) Ne zaletavajte se, ker vam tega razmere ne dopuščajo. Tudi v družbi se držite raje ob strani.

STRELEC (od 23.11. do 21.12.) Če ne boste dovolj pozorni, bi se vam znalo kaj hudega pripetiti. Vaša pobuda nima vzroka.

KOZOROG (od 22.12. do 20.1.) Čeprav ne bo šlo vse gladko, je uspeh zagotovljen. Neko staro prijateljstvo bo oživelo.

VOĐAR (od 21.1. do 19.2.) Srečo boste imeli in to bo pripomoglo k uspešnim finančnim podvigom. V čustvenih zadevah pa razočarajte.

RIBI (od 20.2. do 20.3.) Odlične prilike za nove posle. V novem okolju vas bodo sprejeli z navdušenjem.

TRST A

7.15, 8.15, 13.15, 14.15, 20.15 Poročila; 7.30 Jutranja glasba; 11.35 Slovenske pesmi; 11.50 Karakteristični ansambli; 12.10 Iz starih časov; 12.20 Za vsakogar nekaj; 13.30 Glasba po željah; 14.45 Glasba z vsega sveta; 16.00 Operne melodije; 16.30 G. C. Croce: »Berio«; 16.50 Orkestri in zbori; 17.30 Za mlade poslušalce; 18.15 Umetnost in prireditve; 18.30 Pojeta; Dario in Darko; 19.10 Po družini in krožkih; 20.00 Sport; 20.50 E. Adamci: »Tekma s smrtjo«; 21.30 Vabilo na ples.

TRST

12.10 Plošče; 14.45 Tretja stran; 15.30 Pesmi.

KOPER

7.30, 7.45, 8.30, 12.30, 14.00, 15.30, 17.00, 18.00, 20.15, 23.30 Poročila; 7.15 Jutranja glasba; 8.40 Vesela glasba; 9.45 Pod senčnikom; 10.45 Plošče Rifi; 11.00 Plošče Durum; 11.45 Plošče P.D.U.; 12.45 Glasba po željah; 14.05 Lahka glasba; 14.30 Popevke; 15.00 Orkestri; 16.30 V ritmu z mladimi; 17.20 Zaposimo in zaigramo; 17.45 Priroka in njene ljudje; 18.30 Plošče R.C.A.; 19.40 Moderni ritmi; 20.00 Poje Georges Moustaki; 20.30 Prenos RL; 23.10 Plesna glasba.

NACIONALNI PROGRAM

7.00, 8.00, 13.00, 14.00, 20.00 Poročila; 8.30 Jutranja glasba; 9.00 Vi in ritmi; 12.10 Kontrapunkt; 13.15 Poskušajo se diletanti; 14.09 Naša avditorija; 15.35 Znanstvena oddaja; 16.00 Spored za bolnike;

V ČETRTEK ZVEČER V GORICI

Začela so se pogajanja za levosredinske odbore

Prisotni so bili zastopniki KD, PSI, PRI, SDZ in PSU - Šlo je za informativni sestanek

Pogajanja za sestavo pokrajinskega in občinskih odborov na Goriškem so se pričela. Na sedežu Kršćanske demokracije so se v četrtek zvečer sestale delegacije kršćansko-demokratske stranke, socialistične stranke, republikanske stranke, slovenske demokratske zveze in socialdemokratske stranke. Zastopniki teh strank so analizirali volilne rezultate na Goriškem ter pričeli debato o možnosti pogajanj za sestavo levosredinskih odborov v pokrajinski upravi ter v občinah Gorica, Trzin, Graditica, Krmn in Gračevo. Tiskovno poročilo, ki so ga izdali ob zaključku sestanka, ne govori o podrobnostih, pravi pa, da se bodo delegacije ponovno sestale prihodnji teden.

Nekateri politični opazovalci menijo, da bo pred sestavitvijo levosredinskih odborov še pred potemtaj političnimi, drugi pa menijo, da bo do pogajanja dolga. Znanost na narodno stalistične dve stranke se morebitno koalirajo. Socialisti so za ločena pogajanja v vsakem posameznem kraju. To svojo namero so javno povedali na skupščinih v Trzinu in v Graditici in verjetno je tega mnenja tudi pokrajinski vodstvo te stranke. Socialdemokrati pa mislijo na globlino rešitev v delovnem smislu. Tako so namreč izjavili na sedanjem odboru PSU, ki je bil pred nekaj dnevi v Vidnu.

V svetovalski skupini PSU za goriški občinski svet bo prišlo do sprememb. Agostino Tacchinardi, ki je bil dovoljen tako v občinski kot v pokrajinski svet, se je odločil za slednjega in bo zaradi tega dal ostavko v občinskem svetu. Na njegovo mesto bo prišel prvi med novoujedinjenimi socialdemokrati Mario Zilberna. Za načelnika skupine so socialdemokrati določili biseriga poslanca Zucalija. To pomeni, da ne bo šel v odbor, če bo njegova stranka v njem sodelovala.

V Trzinu pa so imeli skupščino komunisti. Za načelnika skupine so potrdili svetovalec Golaria Saggi. Ugovorili so, da so tako v Trzinu kot v okolici možna nova razna obvestila.

Razna obvestila

Slovensko planinsko društvo v Gorici obvešča, da bo zbirališče planincev, ki se bodo udeležili vzpona na Mangart, jutri zjutraj ob 4. uri na Travniku.

DEŽURNI LEKARNI V GORICI

V Gorici je danes ves dan in ponoči dežurna lekarna SORANZO. Verdijev korzo 57, tel. 2879.

VRTRICU

V Trzinu je danes ves dan in ponoči dežurna lekarna RISMONDO, Ul. Enrico Toti, tel. 72701.

DEŽURNA CVETLICARNA

Jutri bo v Gorici odprta cvetličarna MICHELI FERDINANDO, Ul. XXIV. Maggio 22, tel. 2339.

Sovodnjaški občinski svetovaleci zbrani na prvi seji 7. junija letos izvoljenega občinskega sveta. Na tej seji so za župana z večino glasov izvolili ponovno Jožeta Češuta

MLADEN OLJAČA:

KOZARA

Prevedel: Severin Šali

Fra Avguštin je strmel kvišku v kolo, ki se je vrtilo in na visečih sedežih nosilo ljudi. Gledal je tudi podpolkovnik Rudolf in skušal uganiti, katera sta tista dva, ki ju je omenil fra Avguštin. To ni bilo lahko, ker se je vrtljak peklensko hitro obračal in utrujal oči. Ko je strmel v nebo, je opazil letala: letela so po dolini Une, nad reko, in čisto nizko.

Letala so se kmalu znašla nad mestecem Zagrmela je eksplozija in Rudolf je presenečeno znižal, saj tega ni pričakoval. Letala so preletela strehe in metala bombe. Mestec je streslo bobnenje. Ljudje so se razbežali na vse strani, ko so se letala, ki so naredila krog nad dolino, začela vrtati. Pobegnili so vsi, razen tistih na vrtljaku: nje je veliko kolo še naprej nosilo in vrtilo med pesmijo z gramofonske plošče.

Ko je Rudolf tekel za duhovnikom in se umikal proti zidu neke stavbe, je mislil na ljudi na vrtljaku, ki so se vrtili in klicali na pomoč. Toda letala so znova začela bombardirati: metala so bombe na področje okrog železniške postaje in se

Tržaškem nejevolja ker ni vlada spoštovala že sprejetih obveznosti za ureditev njih stališča. Interpelanti zahtevajo odgovor vlade, ki naj obrazloži kakšno so njena stališča v zvezi z ureditvijo položaja slovenskih šol in profesorjev ter učiteljev na teh šolah.

Podobno interpelacijo je poslal predsedniku državnega sveta tudi svetovalec Rinaldo Rizzi, član socialproletarske svetovalske skupine.

OB OBJAVLJENIH ŠOLSKIH REZULTATIH

Uspešen zaključek šolskega leta na slovenski nižji gimnaziji v Gorici

Zelo veliko dijakov in dijakov ima zelo lepo spričevalo - Malo maturo čez tretji razred pričenjajo danes z nalogo iz slovenščine

Na nižji enotni srednji šoli s slovenskim učnim jezikom v Ulici Randaccio so v prejšnjih dneh profesorji ocenili dijake in dijakinje. Izid so precej pozitivni. Izdelali so:

1. razred A: Franko Boscarol, Albin Calzi, Marko Cotič, Albert Devetak, Walter Devetak, Renzo Fagnoli, Karel Ferfolija, Lucijan Fontana, Dario Gergolet, Dario Jakin (povprečna ocena 7), Aldo Jarc, Lucij Kovic (povprečna ocena 7), Karel Miculic (povprečna ocena 7), Egon Peteani, Florian Planinšek, Edvard Tomšič. 6 dijakov ima popravne izpite.

1. razred B: Marino Crapiz, Dario Crocetti, Pavel Gorup, Joško Klavčič, Franko Hlede, Rado Laurenčič, Hadrijan Malč, Marko Marinič (povprečna ocena 8), David Mucci, Ivan Muzič, Loris Naut (povprečna ocena 7), Livij Pahor (povprečna ocena 7), Robert Pasculin, Enzo Pavletič (povprečna ocena 8), Ivo Renar (povprečna ocena 7), Goran Rustja (povprečna ocena 8), Silvan Semoli (povprečna ocena 7), Aleš Srebrnič, Ivo Tommasi (povprečna ocena 7), 5 dijakov ima popravne izpite.

1. razred D: Karmen Batistuta na Berlot (povprečna ocena 7), Marina Congerli (povprečna ocena 7), Magdalena Ferfolija (povprečna ocena 7), Savina Gergolet, Nives Gravnar (povprečna ocena 7), Nadja Hlede, Marija Jarc (povprečna ocena 8), Suzana Jarc (povprečna ocena 7), Julijana Lavrenčič, Katarina Ošot (povprečna ocena 8), Antonija Peteani (povprečna ocena 7), Aleksandra Prici (povprečna ocena 7), Marija Spazzapan (povprečna ocena 8), Patricia Zava diav (povprečna ocena 7), štiri dijakinje imajo popravne izpite.

1. razred D: Karmen Batistuta (povprečna ocena 7), Elvija Colja, Eleonora Culot (povprečna ocena 8), Anita Devetak (povprečna ocena 7), Franka Grill (povprečna ocena 7), Florijana Klanjšček, Marina Laković, Marina Sgubin (povprečna ocena 8), Arljana Tomšič (povprečna ocena 8), Irena Zigon, Klavdija Zotti (povprečna ocena 7), 6 dijakov ima popravne izpite.

2. razred A: Avguštin Devetak, Karel Devetič (povprečna ocena 8), Karel Ferfolija, Zarko Grill (povprečna ocena 7), Armando Jarc, Robert Merkel (povprečna ocena 7), Boris Morel, Marko Peteani (povprečna ocena 7), Anton Sivec (povprečna ocena 7), Devet dijakov ima popravne izpite.

2. razred B: Silvan Bevcar (povprečna ocena 8), Marino Cernic, Renato Ipavec (povprečna ocena 7), Jordan Marušič (povprečna ocena 7), Marij Marušič (povprečna ocena 7), Ksaverij Nanut (povprečna ocena 7), Dario Peric (povprečna ocena 7), Dario Radetič, Rudolf Zorut (povprečna ocena 7), Devet dijakov ima popravne izpite.

2. razred C: Loredana Antonij (povprečna ocena 8), Adriana Bukovec, Antonijeta Calligaris (povprečna ocena 7), Mirjam Culot, Irena Devetak (povprečna ocena 7), Renata Devetak (povprečna ocena 7), Angela Figli, Luiza Gergolet, Aleksandra Klanjšček (povprečna ocena 7), Savina Kovic (povprečna ocena 7), Loretta Lavrenčič (povprečna ocena 7), Rozana Lavrenčič (povprečna ocena 7), Magda Lupin (povprečna ocena 7), Marina Marušič (povprečna ocena 7), Mirjam Marvini (povprečna ocena 7), Franka Miculic, Maura Močnik (povprečna ocena 7), Onorina Monti (povprečna ocena 8), Ines Peteani, štiri dijakinje imajo popravne izpite.

2. razred C: Marija Jarc, Loretta Marassi (povprečna ocena 7), Nives Marega (povprečna ocena 7), Marija Marušič (povprečna ocena 7), Patricia Marušič (povprečna ocena 7), Vanja Ocroglig (povprečna ocena 7), Ana Marija Polizon (povprečna ocena 7), Dora Škornjar (povprečna ocena 7), 12 dijakov ima popravne izpite.

Svečana otvoritev novih sedežev SKGZ in njenih članic

Sineci so v Gorici odprli sedež Slovenske kulturno-gospodarske zveze in njenih članic. Svečane otvoritve se je udeležilo izredno veliko predstavnikov javnega, kulturnega in gospodarskega življenja slovenske narodnostne skupnosti z Goriškega in s Tržaškega. Podrobnejše poročilo o tem dogodku bomo objavili jutri.

Godeček je posnela ljubljanska televizija ter si ga ga moglo ogledati na malem zaslonu danes, v soboto ob 21. uri.

Solske vesti

Se danes do 12. ure sta odprti tako v Ul. Croce kot v Ul. Randaccio šolski razstavi otrok tamkajšnjih slovenskih otroških vrtcev. V Ul. Randaccio razstavljajo svoje slike tudi otroci tamkajšnjih slovenske osnovne šole. Razstavi si je v teh dneh ogledalo precej ljudi.

Ravnateljstvo Državnega strokovnega zavoda za trgovino s slovenskim učnim jezikom v Gorici, Ul. Seminario 7, sporoča, da se vrši vpisovanje dijakov za prihodnje šolsko leto v vse tri razrede vsake delavnice do vključno 10. julija in sicer od 10. do 12. ure. Priporočamo staršem, da vpišejo svoje otroke v tem roku in na ta način ne čakajo zadnjih dni.

Ravnateljstvo Slovenske nižje srednje šole v Gorici, Ul. Randaccio, sporoča, da se vrši vpisovanje dijakov za prihodnje šolsko leto v vse tri razrede vsake delavnice do vključno 10. julija in sicer od 10. do 12. ure. Priporočamo staršem, da vpišejo svoje otroke v tem roku in na ta način ne čakajo zadnjih dni.

V prostorih Slovenskega otroškega vrtca v Ul. Randaccio je odprta razstava del otrok, ki so v tem šolskem letu obiskovali slovensko osnovno šolo in slovenski vrtci v tej ulici. Razstava bo odprta od 9. do 19. ure, jutri od 9. do 12. ure.

Razstavo ročnih del otrok Slovenskega otroškega vrtca v Ul. Randaccio bodo odprli danes ob 9. uri. Razstava bo odprta od 9. do 19. ure, jutri pa od 9. do 12. ure. Starši so vabljeni, da si razstavo ogledajo.

Kino

VERDI. 17.00-22.00: «Il cavallò a d'oppio petto», D. Jones in D. Baker, ameriški kinematskopski film v barvah.

CORSO. 17.00-22.00: «L'investigatore Marlowe», G. Garner in G. Hunnclutt; ameriški film v barvah, mladini pod 14. letom prepovedan.

MODERNISSIMO. 17.30-22.00: «Al clan degli uomini violenti», G. Gabin in A. Francioli; francoski film v barvah, mladini pod 14. letom prepovedan.

VITTORIA. 17.15-21.30: «La donna a una dimensione», F. Prevost in M. Forinelli; kinematskopski film v barvah, mladini pod 18. letom prepovedan.

CENTRALE. 17.15-21.30: «I dazi», J. Marshall in M. J. Nat; kinematskopski film v barvah.

Tržič

PRINCIPE. 18.00-22.00: «Sfida sulla pista di fuoco», T. Mc. Gavin in S. Garrison; film je v barvah.

AZZURRO. 18.00-22.00: «Teresa e Isabella», E. Persson in A. Gael.

EXCELSIOR. 17.30: «L'unico giro di città», E. Taylor in W. Beatty; film je v barvah.

SAN MICHELE. 18.30-22.00: «Maya», C. Walker, ameriški barvni film. Po filmu je na sporedu barvna filmska risanka.

Nova Gorica

SOCIA (Nova Gorica) «Tabu», I. del, italijanski barvni film — ob 18.15 in 20.15.

SVOBODA «Življenje, ljubezen, smrt», francoski barvni film — ob 18.30 in 20.30.

DESKLE «Silvija in ljubezen», italijanski barvni film — ob 20.30.

RENCE «Grške perle», grški film — ob 20.30.

PRVACINA prosto.

SEMPAS prosto.

KANAL prosto.

ŠPORT ŠPORT ŠPORT

NA KOLESARSKI DIRKI «TOUR DE FRANCE»

Merckx v vodstvu že po predetapi

Tudi «Tour» kot letošnji «Giro» ima svojega favorita: v Belgijo Eddyja Merckxa. Izmed 150 kolesarjev, ki bodo dirkali po francoskih cestah ni nobenega, ki bi mu lahko ogrozil prvo mesto. V seznamu najboljših italijanskih kolesarjev. Prisoten je samo Zilioli, ki pa dirka v iste moštvo kot Merckx in je povsem gotovo, da ne bo smel in mogel ogroziti svojega kapetana. Manjka pa Gimond, ki je kljub zadnjim neuspehom edini resni tekmeč Belgijca. Manjka tudi Dancelli in Bitossi, ki s svojimi etapnimi zmagami večkrat znajo prekrizati račune favoritom. Med 34 prvošolnimi Italijani je tudi Boifava, ki je osvojil 2. etapo «Gira» 1969 v zelo lepem slogu, oblekel je tudi za eno samo etapo roza majico, potem pa se je zgubil v sivini glavnine. Je pa ta 23-letni kolesar eno izmed upanj Italijanov. Od drugih je prisoten Van Den Bossche, ki se bo trudil, da bi odnesel domov kako etapno zmago.

Eddy Merckx je medtem osvojil že prvo rumeno majico na tem Touru. Zmagal je namreč na predetapi na kronometer, ki so jo postavili prav zato, da bi že v prvi etapi nekdo dirkal z znamenjem najboljšega.

Letošnji Tour bo trajal približno 25 dni in bo imel kar 6 etap na kronometer. Tudi to je kot ustvarjeno za Merckxa, ki ima takšne dirke zelo rad.

Vrstni red na cilju 7,4 km dolge predetape:

1. Eddy Merckx 9'57"36 s p. h. 44.600 km n. u.
2. Grosskost 10'01"98
3. Janssen 10'05"03
4. Van Springel 10'06"04
5. Frey 10'11"88
6. Oceana 10'12"85
7. Petterson 10'16"73
8. Gonzales - Linares 10'17"07
9. Zoetemelk 10'17"88
10. Petterson 10'20"33

BOR — POLET

V prvi tekmi se bosta pomerili slovenski peterki Bora in Polet. Kot je znano, so v minibasketu predvidevanja težka, kajti pri najmlajših razni činitelji, lahko popolnoma spremenijo potek srečanja.

Naj omenimo, da sta se Bor in Polet pomerila že večkrat v prijateljskih srečanjih in izid je govoril zdaj v eno in zdaj v drugo korist. V zadnji tekmi pa so zmagali poletci, pa čeprav le z eno točko razlike.

Ekipi sta najavili naslednji postavi:

BOR: A. in Š. Pegan, Tomažič, E. in P. Jerjal, Jančar, Grčič.

Zadnja priložnost za N. Gorico

Moštvo Nove Gorice ni uspelo, da ohrani statut slovenskega ligaša, saj je kljub vsem naporom prišlo na zadnjem mestu s porazno bilanco. V 22 tekmah je bilo moštvo 15-krat premagano, 2-krat je igralo neodločeno in samo 5-krat je zmagalo.

Kljub vsemu pa je Goricanom ostalo še upanje za obstanek v SNL, saj bo po odhodu Mure v višje tekmovalce, ostalo eno mesto prazno,

za katero se bodo borile kar štiri ekipe, in sicer zadnji dve iz SNL (Drava ter Nova Gorica in drugouvrščena iz VCNL ter ZCNL. Stelkar iz Rogaske Slatine in Unšjar iz Vrhnice). Ti bodo igrali med seboj po liga sistemu in zmagovalec se bo direktno uvrstil v SNL.

Torej še zadnja priložnost Nove Gorice, ki je ne bi smela izpustiti iz rok.

Kolene Rajmund

V ORGANIZACIJI ŠD VESNA IZ KRIŽA

Jutri in v ponedeljek nogometni «Pokal Krasa»

Nogometni turnir za «Pokal Krasa», ki se je začel v nedeljo s kvalifikacijskimi tekmama, je nedvomno uspel. Na sporedu sta bili dve srečanja, in sicer zjutraj Aurisina - Breg. Obe tekmi sta bili, kljub izredni vročini, zelo zanimivi in sta privabili precejšnje število občinstva.

Izida sta znana. Zmagala sta favorita, Aurisina in Vesna.

Križani so v nedeljo pokazali, da lahko upravičeno upajo na osvojitve prvega mesta na tem turnirju. Njihova ekipa je dobro pripravljena. Obramba skrbno pokriva vse prazne prostore. Vendar pa Križanec (da bi postal res odlični v obrambi) manjka zanesljiv igralec: Mandančič, ki je sicer dober trener ni primeren za to vlogo, Graniero je premalo igral, da bi o njem lahko dali kako oceno. Moč Vesne pa je še vedno srednja. Z Michelinijevim odhodom je v kriških vrstah nastopilo več nadarjenih «režiserjev», eden najbolj obetavljivi pa je Boris Milčič, ki si je v minulem prvenstvu pridobil nove dragocene izkušnje in je tudi poostil ritem svoje igre. Barbiani je v nedeljo igral nekoliko drzno (ni držal svoje cone), a prepričani smo, da bo v finalu eden glavnih junakov. Z napadom je vse v redu.

AURISINA

Nasprotnik Križanov za osvojitve prvega mesta bo v ponedeljek Aurisina. Nabrežinski nogometaši postavljajo dobro ekipo, ki zadovoljivo igra tako v obrambi, kjer je morda nekoliko preveč odločna, kot v napadu, kjer je Bortolotti najverjetnejši mož.

V nedeljo je Aurisina s 3:1 premagala Juventino in je kljub izredni vročini (tekma se je namreč začela ob 10.30), prikazala tehnično zrelo in učinkovito igranje.

Za Križane bo Aurisina nedvomno trd oreh.

BREG

Brežani se bodo v malem finalu za tretje mesto pomerili z Juventino. Tekma bo v nedeljo.

Kljub visokemu porazu proti Vesni, pa mislim, da Breg ni popolnoma razočaran. Res, odpravili so nekateri igralci, na sredini igrališča ni bilo dovolj zagrnjenosti (pomankanje treninga zaradi mrtve sezona), v napadu je edini Zonta skušal prodrati v nasprotnikov kazenski prostor. Branilec Petaros se je komaj vrnil od vojakov, torej je pomembna brez treninga, prav tako čok. Kot vidimo, so Brežani imeli precej opravilov za poraz. Prepričani smo, da bodo v nedeljo dali vse od sebe, da bodo koo Juventino.

VERJETNI POSTAVI

MIVAR: Potocco, Savara, Parisi, Piccini, Mecchi, Pesci, Crechi, Tosolini, Skerli, Scarcia, Loreja. Trener: Frizatti.

SERVOLANA: A. in P. Sivini, Semench, Capello, Arciero, Lazzerich, Norbedo, Salvador, Venzi, Sanichioni, Corossi, Torcello. Trener: Comici.

b. l.

ODBOJKA

DANES IN JUTRI

Mladinke Sokola in Bora na turnirju Corridonia

Drevo in jutri zjutraj bo v St. Petru ob Soči tradicionalni mladinski ženski turnir, ki ga organizira tamkajšnji Corridoni. Poleg organizatorja, bodo letos sodelovale še odbojkarice AGI iz Gorice, nabrežinski Sokol in tržaški Bor.

Organizator ni določil razporeda tekem, ampak bo žrebanje pred pričetkom samega tekmovanja. Igralo se bo po sistemu vsak z vsakim. Nedvomno je, da bo tako turnir pridobil na svoji privlačnosti in po vsej verjetnosti bo treba čakati na končnega zmagovalca prav do zadnje tekme. Drevo bosta na sporedu dve tekmi, preostale štiri pa jutri zjutraj.

Na dosedajšnjih turnirjih so mladinke Bora zmagale že dvakrat zaporedoma. Letos bo izredno težko ohraniti ta pridobljeni prestiž. Ujajmo, da bo obveljal slovenski pregovor: «V tretje gre rado». Po vsej verjetnosti pa nimajo nič manjših ambicij niti deželne prvakinje v tej kategoriji, igralke AGI iz Gorice. Z vrhano mero borbenosti in zagrnjenosti pa bodo igralce tudi odbojkarice iz Nabrežine, da bi tako nadaljevale s presenečenji lige B.

Preostane se organizator: ta na domaćih tleh pred domačim občinstvom gotovo ne želi ostati prazen rok. Zato je pričakovati srditost spopade in pri taki vročini so možna tako presenečenja kot razočaranja. G. F.

Kolene Rajmund

bo vzel s seboj tudi Mata Nosalice in Asima Podvornika. Skupaj z Mujagom Dučanijem, svojo desno roko, mu bosta pomagala pri težkem delu. Brez njihove pomoči sploh ne bi mogel uresničiti svoje zamisli.

To bo bojišče, podobno Dantejevemu peklju, je pomislil fra Avguštin in se obrnil proti reki Uni, nad katero so se dvigali kozarski hribi in gozdovi. Tja nas pelje pot. Begal je z očmi po grebenih žita, gozdov, pobočij in gričev. Zemlja je molčala v soparici, pod začudenim in svetlim soncem.

Odločil se je, da sam napade Kozaro. Ne da bi obvestil generala Borowskega, komandanta 717. nemške divizije, je zbral nad tri tisoč legionarjev, privlekel topove in tanke in tretjega junija odšel po cesti proti Orahovi, prepričan v uspeh. Toda sreča mu ni bila mila. Partizani so ga presenetili, mu ubili šest vojakov, jih ducaat ranili, nekatere ujeli, druge pa naglasi v beg.

Toda polkovnik Franjevec se ni pomiril s porazom. Komaj je pokopal mrtve in odpravil ranjene v bolnišnico, je znova šel na Kozaro. Zavil je po drugi poti, proti Kruševcu in Knežici, da bi prodir v Medvedovo in uničil partizansko letališče. Spet so ga počakali in poglani nazaj. Spoznal je, da Kozarčani niso isto, kot so bili nekateri drugi uporniki, s katerimi je imel lahko delo, ko jih je razgal na hribih.

Ogorčen na Nemce, ki vse jemljejo v svoje roke in ne zaupajo niti ustašem, je še tretjič, spet sam, s svojo črno legijo. V zaledju je vkopal topove, naprej pa poslal tanke. Verjel je, da bodo partizani takoj, ko bodo zagledali tanke, zgignili s pobočij proti obronkom hoste, se skrili v goščavo in varovali glave. Vendar se je spet zmotil.

(Nadaljevanje sledi)

3

Odločil se je, da sam napade Kozaro. Ne da bi obvestil generala Borowskega, komandanta 717. nemške divizije, je zbral nad tri tisoč legionarjev, privlekel topove in tanke in tretjega junija odšel po cesti proti Orahovi, prepričan v uspeh. Toda sreča mu ni bila mila. Partizani so ga presenetili, mu ubili šest vojakov, jih ducaat ranili, nekatere ujeli, druge pa naglasi v beg.

Toda polkovnik Franjevec se ni pomiril s porazom. Komaj je pokopal mrtve in odpravil ranjene v bolnišnico, je znova šel na Kozaro. Zavil je po drugi poti, proti Kruševcu in Knežici, da bi prodir v Medvedovo in uničil partizansko letališče. Spet so ga počakali in poglani nazaj. Spoznal je, da Kozarčani niso isto, kot so bili nekateri drugi uporniki, s katerimi je imel lahko delo, ko jih je razgal na hribih.

Ogorčen na Nemce, ki vse jemljejo v svoje roke in ne zaupajo niti ustašem, je še tretjič, spet sam, s svojo črno legijo. V zaledju je vkopal topove, naprej pa poslal tanke. Verjel je, da bodo partizani takoj, ko bodo zagledali tanke, zgignili s pobočij proti obronkom hoste, se skrili v goščavo in varovali glave. Vendar se je spet zmotil.

(Nadaljevanje sledi)